

ROM

Pepa Paulo iñgere panzi kalo-tawana tamâta simo Rom lawea

Rom nde lawea ñalae tonge lâ Itali tâno. Paulo imo Korin lawea itula Yesu ne pâri ara, ñineñga iñgere pepa ñine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Rom (Pâri Tamâta 20:2). Paulo itu ma ilâ ikalelenzi lâ Rom (1:11-13), kala iñgere pepa ñine imuñga papa i. Paulo iporo tu kinda tamâta rârâni nde kiesaka tamwatânda, kala Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno pa kinda; andeta Maro nde wisi-wisi warika, kala isupwa Yesu imâ imâte ñana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Aku lâ kalo-tawana ne nzâla taitu nâ, ande kinda tapâñga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao (1-3). Paulo itula pwataki tu Yesu ne tini-mwasa nde ñalae tina (8).

*Paulo iporo ñana i ne wurâta ñana itula pâri
ara kâ*

¹ Naña Paulo, Yesu Kirisi ne wurâta tamâta naña. I nanayoni ipatea naña tu amo i ne pâri-tamâta, aku isupwana tu alâ atula Maro Kindeni ne pâri ara.

² Muñgani lâ, Maro Kindeni iveta ñgua pâňa ñana pâri ara ñinde kâ, aku itula ñgua pâňa ñinde pwataki panzi ñgua-tulâňa tamâta, ñana kinzi ma singere i kawa ñgua sapâňa ñinde lâ pepa tini. ³ Pâri ara ñinde nde ñana i Natu kâ. I Natu ñinde nde ipâñga tamâta,

aku imo lâ Koipu Nalae Daviti see. ⁴ Andeta i imo Maro Kindeni Natu kaika warika tonâ. Koroani Sapâna itula ñinde pwataki pa kinda lâ zo ñinde Maro Kindeni ipaño i lâ matenâ nianzi imandi imo via kilo. Ina Yesu Kirisi, nenda Maro Nalae. ⁵ Yesu Kirisi ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pa naña lâ, aku Maro Kindeni ilo tu naña ma atula Yesu Kirisi parina pwataki. Mine kala ipatea naña tu amo i ne pâri-tamâta, ñana kinzi tamâta lâ ñgu ndoni ma sikura tu kalonzi tawana Yesu ku sipono muli pa i kawa ñgua. ⁶ Aku miki kala mine nâ kalongo Maro Kindeni ne sarawâna lâ, aku kao nemi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi marumbu lâ.

⁷ Mine nde naña angere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Rom lawea, miki ñinde Maro Kindeni ilo ndo keno pamî kala ipateami tu kamo i tamwata ne ñgu. Tamânda Maro Kindeni anga Maro Nalae Yesu Kirisi nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî.

Paulo ilo tu ikalelenzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Rom lawea

⁸ Nana atu aporo ñgua ñine munja lâ ñga; ikura tâno ndoni, kinzi tamâta uru situla miki parinami tu nemi kalo-tawana ikeno kaika ñinde. Mine nde lâ Yesu Kirisi ña naña kawâñgu ndanje pa nanenju Maro Kindeni ñana miki rârâni kâ. ⁹ Naña uru amandi kaika nâ ñana aveta wurâta pa Maro Kindeni, ñana atula pâri ara pwataki ñana i Natu kâ. Aku Maro Kindeni tamwata nde isama tu naña uru kalonju ñgere ñana miki kâ ikura zo zo, ¹⁰ lâ nanenju nonja rârâni. Aku naña uru ano papa i tu ma isâu pa

naŋa, ku ma iveta nzâla pana ŋana amâ amo kumi.

¹¹ Naŋa ilongu ndo tu amora miki. Naŋa ilongu tu atula Koroani Sapâŋa ne ilo-kalo pinde pamî, ŋana ipu tini kaika pa ilomi kalomi. ¹² Naŋa ilongu kalongu nde ikeno mine; ambo naŋa ma amâ amo kumi, ande nemi kalo-tawana ma ivila naŋa,aku nanenŋu kalo-tawana kala ma ivila miki mine nâ. Aku ŋinde ma ipu tini kaika pa kinda rârâni ilonda kalonda. ¹³ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilongu tu miki ma kasama ŋine sondo; munjani, ikura zo rârâ, naŋa ilongu patea tu ma amâ amorami. Nanenŋu wurâta uru ivilanzi tamâta lâ tinikoa ŋgu pinde ŋana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. Aku naŋa ilongu tu avila miki lâ vetâŋa kie taituni. Andeta naŋa akura tu amâ amorami, ande tia.

¹⁴ Maro Kindeni ipatea wurâta pa naŋa tu ma avilanzi tamâta rârâni, kinzi kumbâe wa sâwa wa, kinzi ilo-kalo tamwatanzi wa tamâta nenzi ilo-kalo ŋalae konja tia wa. ¹⁵ Mine kala ilongu igagatina ŋana amâ atula pâri ara pa miki tamâta kamo Rom lawea tonâ.

Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pâri ara tini

¹⁶ Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pâri ara tini. Mine nde naŋa maiŋgu ŋana aporo atula pâri ara kâ, ande tia ndo. Pâri ara ŋinde nde Maro Kindeni ne kaika ŋana ikai kinda kalo-tawana tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. I iveta mine pa maka Juda tamâta munja lâ, aku muli ŋga iveta mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ŋgu. ¹⁷ Pâri ara ŋinde itula Maro Kindeni ne mâsi

ŋana iveta kinda tapâŋga sondo lâ i nao. Ambo kinda ma kalonda tawana i, ande ma tapâŋga tamo ilonda mbâra-mbâra lâ i nao, ŋana tu kalo-tawana ne nzâla simbo nâ ikura tu iveta kinda tapâŋga mine. Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, "Tamâta ea kinzi kalonzi tawana i, kinzi ŋinde rârâni ma simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku ma simo vianzi nâ."

Kinzi tamâta rârâni sipu mulinzi pa Maro Kindeni

¹⁸ Maro Kindeni imo samba ilo,aku i ne wisinâna ŋalae nde ikeno panzi tamâta rârâni ŋinde sipu mulinzi pa i ku sipaveta kuku kiesaka ne vetâŋa. Kinzi nenzi vetâŋa potomule ŋinde uru itawa ŋgua mao ndue lâ. ¹⁹ Kinzi tamâta ŋinde sikura tu sisama Maro Kindeni kilala, ŋana tu i tamwata itula ŋinde pwataki panzi lâ. Andeta kinzi sipu mulinzi papa i. Mine kala ikai kazâŋa ŋalae tina panzi. ²⁰ Nia ndoyo, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ipulianzi kelekele rârâni sipâŋga, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋine, ande tamâta sikura ŋana sisama tu Maro Kindeni ne walo kaika uru ikeno mine ku imo nâ. Aku sikura ŋana sisama i kilala pwataki tu i nde Maro Nalae mao kanano. Kinda tamâta takura tu tamora i kilala tava ne walo kaika ŋinde lâ matânda, ande tia. Taitu kinda uru tamora kelekele rârâni ŋinde i munja ipulianzi sipâŋga lâ, aku kelekele ŋinde itula i kilala pwataki lâ. Mine nde tamâta tonge ikura tu iporo ŋgua mine tu, "Nanenju soki tonge tia, ŋana tu naja ŋandai asama Maro Kindeni kilala ŋga", ande ikura tia.

²¹ Kinzi sisama Maro Kindeni kilala marumbu lâ, andeta ilonzi patea tu i njandai Maro Nalae mao ñga. Mine kala kinzi njandai sipanea i ñja sisuka kâki ñga, aku njandai kawanzi ndanje papa i ñga. Nenzi ilo-kalo nde ipângä kapa lâ. Ninde itogo kondoma ipipi ndo lâ ilonzi kalonzi kaa kaa njinde. ²² Kinzi sipalângä siporo tu, "Maka nde ilo-kalo tamwatama", andeta sipângä kapa ndo lâ. ²³ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ina uru imo mine ku imo nâ, aku sipile nenzi mâsi ñana siwângi sipanea i kâ. Kinzi sipare tamâta tainzi wa sii tainzi wa ñgoa ñgoi tainzi wa mwâta tainzi wa lâ kâi tini, ñineñga sipare tukunzi siwângi pa kelekele kaa kaa njinde.

Kinzi tamâta uru siveta mâsi potomule kie-kie

²⁴ Kinzi tamâta njinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Mine kala ipilenzi lâ, aku warakanzi nenzi ilo-kalo potomule njinde iga-gatinzi ñana siveta mâsi sakamao ñana sipaluua warakanzi tininzi potomule kâ. ²⁵ Kinzi tamâta njinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ñgua mao, aku sipalojo pa ñgua lajeña nâ. Kinzi sipile nenzi mâsi ñana siwângi sipanea Maro Kindeni tamwata, inani nia ndoyo ipulianzi kelekele rârâni sipângä lâ, aku siwângi sipanea kelekele ndainani nâ Maro Kindeni mungani ipulianzi sipângä njinde. Kinzi sipono muli pa kelekele njinde, andeta Maro Kindeni tamwata nde kelekele rârâni warika. Mao nâ, i nde kelekele rârâni warika, aku kinda nenda paneânga ma ilâ pa i simbo nâ ikura zo rârâni. Mao. ²⁶ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni

marumbu lâ. Mine kala ipilenzi tu sipaveta kuku ilo-yosinja ne mâsi sakamao. Opopo, kinzi taine ilonzi keno pa pakâeňa ne vetâňa ara, ande tia. Kinzi sipalulua warakanzi tininzi potomule ilâ pa nawalanzi taine nâ. ²⁷ Aku kinzi tamâne kala mine nâ, kinzi sipu mulinzi pa pakâeňa ne vetâňa ara kâ, aku ilonzi ñalae tina ñana sipalulua warakanzi tininzi potomule ilâ pa nawalanzi tamâne nâ. Kinzi sipaveta kuku mâsi sakamao ndo ñinde. Mine nde sikai nenzi vetâňa potomule ñinde ne pareňa-nia lâ warakanzi karaenzi.

²⁸ Kinzi tininzi pwâka tu kalonzi ñgere ñana Maro Kindeni kâ. Mine kala isâu panzi tu sipaveta kuku warakanzi nenzi ilo-kalo sakamao ñinde nâ. Aku kinzi siveta mâsi potomule kiekie. ²⁹ Ilo-kalo potomule kie-kie nde pipi lâ keno ilonzi kalonzi. Mine kala kinzi sipaveta kuku kiesaka ne vetâňa kie-kie. Kinzi ilonzi igagatinzi ñana sigona mbaliňa rârâ,aku wisinzi tia. Kinzi ilonzi yosi ñana tininzi pinde nenzi mbaliňa,aku sipawa ñgua wa sipunzi tamâta pâta simâte wa. Kinzi sikai lajenja panzi tininzi pinde,aku ilonzi sakamao ñanananzi tona. Kinzi siporo ñgua nao-muli, ³⁰aku siporo ñgua lajenja ñana siyaula tamâta pinde ñanzi kâ tona. Kinzi sikai kazâňa pa Maro Kindeni,aku siporo ñgua pavaliginja pa warakanzi tona. Kinzi ilonzi tu kinzi nâ nde tamâta ara,aku sindeka nâ ñana sipasuka warakanzi ñanzi kâki kâ tona. Kinzi ilonzi igagatinzi ñana sipaveta kuku vetâňa sakamao wasaseki pinde,aku tanjanzi kaika pa tinanzi-tamanzi tona. ³¹ Kinzi nenzi ilo-kalo ara tonje

keno panzi tia ndo. Kinzi sitoto warakanzi nenzi ɳgua pâŋa ututu, aku ɳandai tininzi mwasa panzi tininzi pinde wa kalonzi sukâŋa ɳananzi wa. ³² Maro Kindeni ne ɳgua tukuŋa sondo itula pwataki tu matenja uru io tini ɳananzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule kie-kie ɳinde, aku kinzi tamâta ɳinde sisama ɳgua tukuŋa ɳinde marumbu lâ. Andeta taŋanzi kaika ku sipaveta kuku mâsi ndainani nâ. Andeta ɳinde nâ tia; kinzi sindekananzi tamâta ɳinde uru sipaveta kuku mâsi potomule kie-kie ɳinde tona.

2

Maro Kindeni ipare nia sondo ndo panzi tamâta

¹ Mine nde miki tamâta ea uru kataleanzi tinimi pinde ɳana nenzi vetâŋa kâ, ande naŋa atu aporo ɳgua pa miki taitu-taitu. Noko pwura ɳana kuporo tu noko ne soki tonge tia, ande kura tia. Kuloŋo ɳga; lâ zo ndia noko kuporo kutalea tamâta tonge, ande noko kuporo tale pa tamwata tona, ɳana tu noko tamwata kala uru kuveta vetâŋa taituni ikura tamâta ɳinde iveta mine.

² Kinda tasama tu Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule kie-kie ɳinde,aku i ne pareŋa-nia ɳinde nde sondo ndo. ³ Kinzi tamâta pinde uru siveta mâsi potomule mine,aku noko uru kuporo tale kusowe ɳgua lâ tininzi. Andeta noko tamwata uru kuveta vetâŋjani ndaina ikura kinzi siveta mine. Tiambo noko ilo tu Maro Kindeni ne pareŋa-nia ma iŋgenje ɳananano, tiya? Tia ndo

kanaño! ⁴ Maro Kindeni uru kalo sukâňa ñalae pa noko. I imo io tini ñanano ikura zo luandondo ñalae, aku i ñandai ipare nia walele pa noko ñga. Tiombo noko ilo tu Maro Kindeni ne vetâňa ara ñinde nde kelekele kaa nâ, a? I ilo tu noko ma kupalele ilo kalo, aku ñana duvi ñinde kâ i uru iveta kie ara nâ pano. Tiombo noko kuzizâla ñana ñinde kâ, a?

⁵ Taitu noko nde tanja-kaika tamwata, aku tini pwâka tu kupalele ilo kalo. Mine kala noko kupayaula tamwata, aku muli, lâ zo ñinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ipâňga nia yo aku i ma ipare nia sondo ndo panzi tamâta, ande i ne wisi-nâna ñinde ma imâ ñalae tina pa noko. ⁶ Nana tu “Maro Kindeni ma kulu ilanzi tamâta rârâni taitu-taitu, ipakura kuku vetâňa ndia munja kinzi siveta ñinde.” ⁷ Tamâta pinde uru sipaveta kuku vetâňa ara. Kinzi ilonzi ndo tu Maro Kindeni ma ionzi simo i ne sinâla ilo ku ma isuka ñanzi kâki, aku ilonzi ndo tu i ma via mao ilanzi ñana simo vianzi kuku i ku simo nâ. Maro Kindeni ma via mao ndainani nâ ilua kinzi tamâta ñinde, kala ma simo ara mine ku simo nâ. ⁸ Anja tamâta pinde uru ilonzi pa warakanzi nâ. Kinzi sipu mulinzi pa vetâňa ara, aku sipaveta kuku vetâňa potomule nâ. Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ñinde, aku i ma ipare nia sondo ndo panzi. ⁹ Malia wa nâna ñalae tina ma ipâňga panzi tamâta rârâni uru siveta vetâňa potomule. Ñinde ma ipâňga panzi Juda tamâta,aku ma ipâňga mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ñgu tona. ¹⁰ Andeta Maro Kindeni ma iveta kie ara panzi tamâta

rârâni uru siveta vetâja ara. I ma ivetanzi simo ara ndo lâ i ne sinâla ilo, aku ma isuka ɳanzi kâki wa wisi-pisi ilanzi wa. I ma iveta mine panzi Juda tamâta, aku ma iveta mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ɳgu tona. ¹¹ Nana tu tamâta rârâni simo rege-rege lâ Maro Kindeni nao.

¹² Ninde nde duvi mine; kinzi tamâta lâ tinikoa ɳgu nde sizizâla ɳana Mose ne ɳgua tukuña kâ. Maro Kindeni ma izavarunzi ɳana nenzi kiesaka kâ, andeta i ma ilea pa Mose ne ɳgua tukuña ɳineŋga ipare nia panzi, ande ma tia. Aŋga kinzi Juda tamâta, ande Mose ne ɳgua tukuña ikeno panzi. Mine kala Maro Kindeni ma ilea pa ɳgua tukuña ndainani nâ, ɳineŋga ma ipare nia panzi ɳana nenzi kiesaka kâ. ¹³ Ambo tamâta torjé ilonjo ɳgua tukuña lâ taŋa nâ, ande ɳinde ikura tu iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Aŋga tamâta ea kinzi uru siveta ikura ɳgua tukuña itula panzi mine, ande kinzi ɳinde nâ ma sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ¹⁴ Kinzi ɳgu pinde nde sizizâla ɳana Mose ne ɳgua-tukuña kâ. Andeta lâ zo ndia kinzi warakanzi ilonzi igagatinzi ɳana siveta vetâja ara pinde, ikura Mose ne ɳgua tukuña itula mine, ande mâsi ɳinde itula pwataki tu kinzi sisama vetâja ara wa vetâja potomule kilala pwataki. Mao nâ, Mose ne ɳgua tukuña ikeno panzi tia, taitu warakanzi nenzi ilo-kalo ipâŋga itogo nenzi ɳgua-tukuña mine. ¹⁵ Kinzi nenzi vetâja ara ɳinde itula pwataki tu Maro Kindeni iŋgere Mose ne ɳgua tukuña duvi lâ ilonzi kalonzi marumbu lâ. Kinzi sisama tu vetâja pinde

nde vetâ̄ja ara,aku ɻinde kala itula pwataki tu ɻgua-tukuña duvi ikeno lâ ilonzi kalonzi. ɻana tu zo pinde warakanzi nenzi ilo-kalo italeanzi ɻana vetâ̄ja tonge mun̄ga siveta, kala sisama tu vetâ̄ja ɻinde nde vetâ̄ja potomule. Aŋga zo pinde nenzi ilo-kalo ɻinde itula pwataki panzi mine tu vetâ̄ja tonge mun̄ga siveta nde vetâ̄ja ara. ¹⁶ Muli ɻga ɻinde ma ipâ̄ŋga nia yo, lâ zo ɻalae ɻinde Yesu Kirisi ma ikai Maro Kindeni ndamwa ku ma ipare nia panzi tamâ̄ta rârâni ɻana nenzi ilo-kalo paveâ̄ja ndoni. Naŋa uru aporo atula pâri ara ndainani nâ pwataki.

Kinzi Juda tamâ̄ta kalonzi tawana tu Mose ne ɻgua tukuña ikura tu ivilanzi; andeta tia

¹⁷ Kala ɻine naŋa ilongu ɻgua tu aporo pa miki Juda tamâ̄ta, miki ɻinde uru kalomi tawana tu Mose ne ɻgua tukuña nde ikura ɻana ivetami kamo sondo lâ Maro Kindeni nao. Miki uru kapasuka warakami tinimi ku kaporu tu, "Makani nde Maro Kindeni ne ɻgu". ¹⁸ Miki kasama lâ ɻana vetâ̄ja rârâni Maro Kindeni ipatea pami tu ma kaveta ɻinde. Aku Mose ne ɻgua tukuña ipananami lâ, kala miki kakura tu kasama vetâ̄ja rârâni kilala tu vetâ̄ja pinde nde ara, aŋga vetâ̄ja pinde nde ara tia. ¹⁹⁻²⁰ Miki ilomi tu ɻgua-tukuña ipananami lâ, aku miki katu ilo-kalo ara rârâni nde ikeno pami marumbu lâ. Aku miki katu ɻgua rârâni miki kaporu nde ɻgua mao kanajo. Mine nde miki uru kaporu tu, "Mao nâ, maka kakura tu katula nzâla panzi tamâ̄ta matanzi leva-leva. Maka kamo katogo sinâla mine panzi tamâ̄ta simo kondoma ilo.

Maka kakura tu kapanananzi tamâta ea simo tava ilo-kalo soki-soki. Maka kamo kinzi lâlu kiri-kiri nenzi pananâja.” ²¹ Mao nâ, miki uru kapanananzi tamâta pinde. Andeta ñana sâ kâ ñga miki ñandai kapanana warakami ñga, a? Miki uru kaporo tu, “Kinzi tamâta ma sipanâwe ndimo”. Tiambo miki warakami uru kapanâwe, tiya? ²² Miki uru kaporo tu, “Kinzi pakâeñja tamâta ma sipalulua warakanzi tininzi potomule ndimo”. Tiambo miki warakami uru kaveta vetâñjani ndaina, tiya? Miki uru kaporo tu, “Kinda Juda tamâta ma tininda piti ndo ñananzi maro lajeña”. Tiambo miki warakami uru kapanawé kelekele ñinde ikeno lâ tinikoa nenzi luma sapâña ilo, tiya? ²³ Miki uru kapasuka warakami tinimi ku kaporo mine tu, “Maro Kindeni ne ñgua tukuja nde ikeno pa maka nâ”. Tiambo miki warakami uru kalanja kapole ñgua tukuja, aku nemi vetâña ñinde igagatinzi tamâta pinde ilonzi kalonzi ñana siporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni, tiya? ²⁴ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Nana miki Juda tamâta warakami nemi vetâña soki kâ, ande kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu uru siporo ñgua pavaligija ñana izavaru Maro Kindeni ña kâ.”

Kinzi Juda tamâta mao kilalanzi

²⁵ Ambo miki kapono muli sondo pa Mose ne ñgua tukuja rârâni, ande Juda nenzi mâsi ñana karae-veña kâ nde kelekele ara pamî. Andeta kalonjo ñga; ambo miki kalanja kapole ñgua tukuja, ande miki kapâñga katogonzi tamâta

ŋinde ŋandai sikai karae-veña ne mâsi kilala lâ tininzi. ²⁶ Ambo tamâta tonge ŋandai ikai karae-veña ne mâsi kilala lâ tini, andeta i uru ipono muli pa ŋgua tukuña ne vetâŋa arara rârâni, ande lâ Maro Kindeni nao tamâta ŋinde imo itogo tamâta munŋa ikai karae-veña ne mâsi kilala lâ tini. ²⁷ Mao nâ, miki Juda tamâta kakai Mose ne ŋgua tukuña ŋinde ikeno lâ pepa tini marumbu lâ. Aku nanayoni miki kakai karae-veña ne mâsi kilala lâ tinimi tona. Andeta kalonjo ŋga; ambo miki ma kalanja kapole ŋgua tukuña, ande muli ŋga tamâta pinde ma simandi ŋgua nia ku ma sisowe ŋgua lâ tinimi. Kinzi tamâta ŋinde ŋandai sikai karae-veña ne mâsi kilala lâ tininzi ŋga, andeta kinzi uru sipono muli mao pa ŋgua tukuña. Kinzi ŋinde ma sisowe ŋgua lâ miki Juda tamâta tinimi.

²⁸ Ambo tamâta tonge ikai karae-veña ne mâsi kilala lâ tini nâ, ŋineŋga iponda Juda ŋgu ŋoa lâ tamwata tini, ande i ŋandai Juda tamâta mao ŋga. ²⁹ Anŋa tamâta ea Maro Kindeni ne mâsi kilala ikeno lâ i ilo kalo, ande tamâta ŋinde nâ nde Juda tamâta mao. Ngua tukuña ikura tu iveta i ipâŋga mine, ande tia. Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa nâ iveta wurâta mine lâ tamâta ilonda kalonda. Kinzi tamâta ma tininzi pwâka tu sisuka Juda tamâta mao ŋinde ŋa kâki, andeta Maro Kindeni tamwata ma isuka tamâta ŋinde ŋa kâki.

3

Vetâŋa potomule ikura tu itawa vetâŋa ara

ndue, ande tia

¹ Mine nde nanenju kasonjâja ikeno mine; tiambo Maro Kindeni iveta vetâja arara pinde panzi Juda ŋgu, aku i ne vetâja arara ŋinde ipole vetâja arara iveta panzi ŋgu pinde rârâni, tiya? Kinzi Juda tamâta sikai karae-veňa ne mâsi kilala lâ tininzi, aku ŋinde ivilanzi, tiya?

² Naňa apaimi tu mao nâ, Maro Kindeni uru iveta vetâja arara kie-kie panzi Juda tamâta! I ne vetâja ŋalae tina nde mine; i munjani io i tamwata kawa ŋgua ilâ panzi Juda ŋgu tu ma sikatona panzi tamâta rârâni.

³ Mao nâ, Juda tamâta pinde ŋandai sipono muli pa i kawa ŋgua ŋinde ŋga. Andeta kalomi ŋgere sondo ŋga; tiambo nenzi tanjakaika ŋinde igagati Maro Kindeni ŋana ma ipu i tamwata ne ŋgua pâňa utu, a? ⁴ Tia ndo kanaňo! Kinda tamâta rârâni uru taporo ŋgua lajenja, anja Maro Kindeni i simbo nâ iporo ŋgua mao nâ ikura zo rârâni. Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maro Kindeni, noko ne ŋgua rârâni kilala ipâňga nia yo tu ŋgua ŋinde nde mao kanaňo. Noko pwatu tamâta nenzi vetâja soki panzi, aku ŋinde nde sondô ndo.”

⁵⁻⁶ Tamâta pinde warakanzi nenzi ilo-kalo ikeno mine tu, “Kinda nenda vetâja potomule uru itula Maro Kindeni ne vetâja arara ipâňga nia yo. Mine nde i ne mâsi ŋana ikai kazâja pa kinda ŋana nenda kiesaka kâ, ande vetâja soki.” Naňa apaimi tu ilo-kalo mine nde soki ndo. Ambo Maro Kindeni ne vetâja pinde nde vetâja soki, ande i ma ikura tu ipare nia sondô

pa kinda tamâta rârâni ñana nenda kiesaka kâ, ande ma tia. Andeta tia. ⁷ Ilo-kalo mine nde kie taituni itogo ñgua soki tamâta pinde uru siporo mine tu, "Nanenju ñgua lañeja uru iveta Maro Kindeni ne ñgua mao ipânga nia yo, aku ñinde iveta i ña ipânga ñalae. Mine nde ñana sâ kâ ñga i io ñoa 'Kiesaka Tamwata' lâ naña tiniñgu ku ipare nia pana, a?" ⁸ Aku ilo-kalo mine nde kie taituni itogo ñgua kaa tonge tamâta pinde uru siporo mine tu, "Ayo, talâ taveta vetâna potomule nâ, ñana tu ñinde ma iveta vetâna ara pinde sipânga!" Tamâta pinde uru sisowe ñgua pavaligija lâ tiniñgu ku siporo tu naña warakângu kala uru aporo ñgua kie taituni itogo ñgua kaa ñinde. Maro Kindeni ma ionzi tamâta ñinde lâ i ne ñgua nia, ku ma ipare nia sondo panzi, ikura nenzi vetâna ñinde.

Tamâta tonge uru iveta vetâna ara nâ, ande tia

⁹ Mine nde miki kalomi ñgere sondo ñga; tiambo kinda Juda tamâta nenda vetâna nde ara nâ, aku ipole kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu nenzi vetâna, tiya? Tia ndo kanaño! Naña munja nâ atula ñgua pwataki tu kiesaka ne wâlo nde ikai kinda rârâni kaika lâ, kinda Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu wa. ¹⁰ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

"Tamâta tonge imo tava ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo kanaño.

¹¹ Tamâta tonge uru imo tava ilo-kalo ara nâ, ande tia. Tamâta tonge ilo tu ma imo kuku Maro Kindeni, ande tia.

12 Tamâta rârâni nde sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Kinzi rârâni nde simo tamâta sakamao ndo. Tamâta tonge uru iveta vetâna ara nâ, ande tia ndo kanaño.”

13 “Kinzi kawanzi nde itogo mateja tamâta nenzi kuru mwasina, kawa maa nâ ikeno. Kinzi uru siporo ñgua mona-mona palañeja rârâ ñinde,aku ñgua ñana iyaulanzi tamâta kâ nde pipi lâ ikeno kawanzi ilo, itogo mwâta saka ikanzi tamâta kala simâte mine.”

14 “Ikura zo rârâni kinzi siporo ñgua sakamao wa wisi-nâna ne ñgua kie-kie wa.”

15 “Ikura zo rârâni kinzi ilonzi ara ñana sipunzi tamâta pinde pâta simâte. **16** Kinzi uru siveta vetâna ñana siyaulanzi tamâta pinde wa siveta malia panzi wa. **17** Kinzi ñandai sipaveta kuku mâsi ñana simo ilonzi kalonzi taitu kunzi tininzi pinde ñga.”

18 “Kinzi simege ñana Maro Kindeni tia ndo. Kinzi sipu mulinzi papa i.”

19 Tamâta ea kinzi sipono muli pa Mose ne ñgua tukuna, ande wurâta ikeno pa kinzi ñinde rârâni ñana soka Mose ne ñgua tukuna rârâni muli. Mine kala tamâta tonge ikura tu ipasuka tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Kinda tamâta rârâni lâ nia ndoni kawânda buu nâ tamandi tava ilonda muso lâ i nao. **20** Nana tu mâsi ñana tapono muli pa ñgua tukuna kâ nde ikura tu iveta tamâta tonge ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Ñgua

tukuṇa ne wurâta taitu nâ ikeno, aku wurâta ḥinde nde ɣana itula pwataki tu kinda nde kiesaka tamwatânda.

Tamâta ea kalo tawana Yesu Kirisi, ande i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

²¹ Andeta kala ɣine Maro Kindeni ne mâsi ɣana ivetanzi tamâta sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, ande ipâŋga nia yo lâ. Aku mâsi ḥinde nde piti ndo ɣana ɣgua-tukuṇa ne nzâla kâ. Ngua ɣana Maro Kindeni ne mâsi ḥinde kâ nde ikeno lâ Mose ne ɣgua tukuṇa wa kinzi ɣgua-tulâŋa tamâta munjâŋa nenzi ɣgua wa. ²² Maro Kindeni ne nzâla nde mine; kinda tamâta ea kalonda tawana Yesu Kirisi, ande kinda ɣine rârâni taitu-taitu tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Nzâla taituni ḥinde nde ikeno pa kinda tamâta rârâni lâ ɣgu ndoni. ²³ Kinda tamâta rârâni taitu-taitu taveta kiesaka, kala takura tu tamo ara kuku Maro Kindeni, ande tia. ²⁴ Andeta Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma io ne wisi-wisi imâ pa kinda,aku ɣana i ne wisi-wisi ḥinde kâ, ande Yesu Kirisi iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. Mine kala Maro Kindeni tamwata iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinda warakânda ɣandai taveta vetâŋa ara tonge kala tapâŋga ilonda mbâra-mbâra mine ɣga. ²⁵ Nanayoni Maro Kindeni ipatea tu Yesu Kirisi ma imâte ɣana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda, kindani kala uru kalonda tawana i. Maro Kindeni ne mâsi ḥinde nde duvi mine; i ilo tu kinda ma tasama i kilala pwataki tu i ne vetâŋa rârâni nde sondo ndo. Siŋgani,

ande i nao mwasa nâ panzi tamâta, aku ɳandai ipare nia walele panzi ɳana nenzi kiesaka ɳga.
26 Anja lâ zo ɳine, ande Maro Kindeni kalo ɳgere ɳana tamâta nenzi kiesaka kâ ku ipare nia panzi. Mao nâ, i ne vetâŋa rârâni nde sondo ndo, aku tamâta ea kalonzi tawana Yesu, ande Maro Kindeni iveta kinzi rârâni sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

27 Mine kala kinda takura tu tapasuka warakânda tininda, ande tia ndo, ɳana tu nenda mâsi ɳana tapono muli pa ɳgua tukuŋa kâ ikura tu iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao, ande tia. Kalo-tawana nâ ikura tu iveta kinda tapâŋga mine. **28** Kala ɳine tasama tu nenda kalo-tawana simbo nâ iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Mâsi ɳana tapono muli pa Mose ne ɳgua tukuŋa ikura tu iveta kinda tapâŋga mine, ande tia.

29 Miki kalomi ɳgere sondo ɳga; tiambo Maro Kindeni nde Juda ɳgu nâ nenzi Maro Nalae, tiya? Tiambo i ɳandai kinzi ɳgu pinde nenzi Maro Nalae toni, tiya? Naŋa apaimi tu Maro Kindeni imo Maro Nalae panzi ɳgu ndoni. **30** Maro Kindeni taituni imo, aku i uru iveta vetâŋa kie taituni nâ panzi tamâta ndoni, kinzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ɳgu wa. Mine kala kinda tamâta ea kalonda tawana Yesu Kirisi, ande Maro Kindeni iveta kinda rârâni tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. **31** Taitu nenda kalo-tawana ɳinde ɳandai iveta ɳgua-tukuŋa ipâŋga itogo kelekele kaa nâ. Kinda nenda kalo-tawana itula pwataki tu ɳgua-

tukuṇa nde kelekele mao kananō.

4

Abraham ne kalo-tawana nā iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Miki kalomi ŋgere ŋana maka Juda ŋgu timbuma Abraham parina kâ.

² Ambo Abraham ne vetâŋa ara pinde siveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande i ma ikura tu ipasuka tamwata tini. Andeta i ŋandai ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ nzâla ŋinde ŋga. Mine kala ikura tu ipasuka tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia. ³ Nana tu Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana ŋinde iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

⁴ Ambo tamâta tonge uru iveta wurâta ku ikai mbumbu ŋana, ande kinda ŋandai taporo tu mbumbu ŋinde nde wisi-ara ne kelekele ŋga. Ninde nde tamâta ŋinde ne kulu ŋana ne wurâta kâ. ⁵ Anja tamâta ea kalo tawana tu Maro Kindeni uru ivetanzi kiesaka tamwatanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra, kala isama tu i tamwata ne vetâŋa ara ma ivila i tia, ande tamâta ŋinde ne kalo-tawana ŋinde nā iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra. ⁶ Aku Daviti kala iporo ŋgua kanja taituni mine. Iporo ŋgua ŋana ndekâŋa ŋinde uru ipâŋga panzi tamâta ŋinde Maro Kindeni ivetanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra, kinzi ŋinde sisama tu nenzi vetâŋa ara ikura tu ivilanzi tia. ⁷ Daviti ne ŋgua ikeno mine tu,

“ ‘Ambo Maro Kindeni ikai kiesaka pitî lâ tamâta tonge tini ku izavaru i ne vetâja potomule rârâni pitî, ande tamâta ñinde ikura tu indeka ñalae. ⁸ Ambo Maro Ñalae ipatea tu i ma kalo ñgere kilo tia ñana tamâta tonge ne kiesaka kâ, ande tamâta ñinde ikura tu indeka ñalae.’”

⁹ Tiambo miki ilomi tu ndekâja ñinde ma ipânga panzi tamâta pinde nâ, kinzi ñinde munja sikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tininzi, a? Mine tia. Ndekâja ndainani nâ ma ipânga panzi tamâta pinde tona, kinzi ñinde ñandai sikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tininzi. Munja nâ naña atula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki pami mine tu, “Abraham kalo tawana Maro Kindeni,aku ne kalo-tawana ñinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

¹⁰ Ayo, miki kalomi ñgere sondo ñana Abraham ñga. Tiambo ikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tini munja lâ, ñinenja ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, tiya? Naña aporo tu lâ zo ñinde i ikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tini tia yo, ande Maro Kindeni iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra. ¹¹ Lâ zo ñinde i kalo tawana Maro Kindeni,aku ne kalo-tawana ñinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku imo lee ku muli, ñinenja ikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tini,aku mâsi ñinde itula pwataki tu i ne kalo-tawana nâ iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ. Mine kala tamâta ea kinzi ñandai sikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tininzi, ambo nenzi kalo-tawana ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi

tamâta ɳinde rârâni sipâŋga sitogo Abraham ne vâsa mao mine. ¹² Aku Juda tamâta pinde kala simo Abraham ne vâsa mao tona. Andeta karae-veňa ne mâsi simbo nâ ɳandai ivetanzi sipâŋga i ne vâsa mao ɳga. Kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, ikura Abraham muŋga iveta mine, lâ zo ɳinde ikai karae-veňa ne mâsi kilala lâ tini tia yo. Aku nenzi kalo-tawana ɳinde tona ivetanzi sipâŋga Abraham ne vâsa mao.

Maro Kindeni ne ɳgua pâŋga ikeno panzi kalo-tawana tamâta rârâni

¹³ Muŋgani, Maro Kindeni ipa ɳgua kuku Abraham tavanzi i ne vâsa tu i ma tâno ndoni ilanzi. Tiambo Abraham muŋga ipono muli pa ɳgua tukuŋa pinde, aku ɳana duvi ɳinde kâ Maro Kindeni iveta ɳgua pâŋga ɳinde kuku i, tiya? Mine tia. * Abraham kalo tawana Maro Kindeni nâ, aku ne kalo-tawana ɳinde iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku ɳana duvi ɳinde kâ Maro Kindeni iveta ɳgua pâŋga kuku Abraham. ¹⁴ Miki kalomi ɳgere sondo ɳga. Kinzi tamâta pinde uru sipono muli pa Mose ne ɳgua tukuŋa. Ambo Maro Kindeni ne ɳgua pâŋga ikeno panzi tamâta ɳinde simbonzi nâ, ande kinda nenda kalo-tawana ma ipâŋga kelekele kaa nâ, aku Maro Kindeni ne ɳgua pâŋga ma kanaŋo tia tona. Andeta tia. ¹⁵ Kinda tasama tu ɳgua tukuŋa ikeno. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-nâna ilâ panzi tamâta ea sipu ɳgua tukuŋa ɳinde ututu. Ambo ɳgua

* **4:13** 13 ɳinde nde duvi mine: Abraham imo muŋgani lâ, aku muli ɳga, lâ Mose ne zo, ɳineŋga Maro Kindeni itu ɳgua tukuŋa panzi Isrel ɳgu.

tukuṇa ikeno tia, ande tamâta tonge ma ikura tu ipu ŋgua tukuṇa ututu, ande tia.

¹⁶ Maro Kindeni iveta ŋgua pâŋa kuku Abraham ŋana duvi taitu ŋine kâ; Abraham kalo tawana i. Mine kala Maro Kindeni ne wisiwisi ikai nzâla piti panzi Abraham ne vâsa rârâni, ŋana Maro Kindeni ma iveta kie ara panzi, ikura i ne ŋgua pâŋa mine. Kalo-tawana tamâta ea kinzi sipono muli pa ŋgua tukuṇa, ande kinzi ŋinde simo Abraham ne vâsa. Andeta kinzi nâ tia; kinda tamâta pinde kalonda tawana Maro Kindeni, itogo Abraham mun̄ga kalo tawana mine, aku kinda kala tamo Abraham ne vâsa ton. Abraham imo kinda kalo-tawana tamâta rârâni timbunda, ¹⁷ ŋana tu Maro Kindeni mun̄ga iporo ŋgua pa Abraham ikeno lâ pepa tini mine tu, “Naŋa aveta noko kupâŋga kinzi tamâta ŋgu rârâ timbunzi.” Lâ Maro Kindeni nao, Abraham imo itogo kinda rârâni timbunda. Abraham kalo tawana Maro Kindeni, ina kala via ilanzi mateňa tamâta wa iporo ŋgua ku iveta kelekele mun̄ga simo tia ŋinde tu simâ sipâŋga wa.

¹⁸ Muŋgani Maro Kindeni iporo ipa ŋgua kuku Abraham mine tu, “Noko ne vâsa kinzi ma sipâŋga kambwaŋenzi ŋalae ndo”. Lâ zo ŋinde, Abraham izizâla ndo tu Maro Kindeni ma iveta ŋgua pâŋa ŋinde ipâŋga kanaŋo mâsi mana. Andeta i kalo tawana nâ, aku imo io tini pa Maro Kindeni tu ma iveta ikura i ne ŋgua pâŋa ŋinde. Mine kala Abraham ipâŋga “kinzi tamâta ŋgu rârâ timbunzi”. ¹⁹ Lâ zo ŋinde, Abraham ne mbwera ipâŋga ikura mbwera tamâta ŋalae

taitu (100) mine, aku i karae nde mbarakuku lâ. Aku isama tu i kaiwa Sara ikura ñana ipagugua lâlu kê, ande tia. Taitu i ne kalo-tawana ikeno kaika ndo. ²⁰ I ne kalo-tawana imbe tia. Aku i ilo rua-rua ñana Maro Kindeni ne ñgua pâja kê, ande tia ndo. I ne kalo-tawana ipu tini kaika pa i ilo kalo, ande kala imo ipanea Maro Kindeni ña isuka kêki. ²¹ I ne kalo-tawana ikeno kaika mine tu, “Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu iveta vetâña ndia rârâni munja ipa ñgua tu ma iveta.” ²² Mine nde Abraham ne kalo-tawana ñinde iveta i “ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.” ²³ Mao nâ, ñgua ikeno mine tu, “i ne kalo-tawana iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra”. Andeta ñgua ñinde ñandai iyoke Abraham simbo nâ ñga. ²⁴ Ñgua ñinde iyoke kinda tonâ, kinda tamâta ñine kalonda tawana Maro Kindeni, inani munja ipaño nenda Maro Nalae lâ mateña nianzi imo via kilo. Kinda nenda kalo-tawana ñinde iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²⁵ Kinda taveta kiesaka, aku ñana duvi ñinde kê Maro Kindeni isâu panzi kazâna tamâta tu ma sipu Yesu pâta imâte kê. Andeta Maro Kindeni ilo tu kinda ma tamo ilonda mbâra-mbâra. Mine kala ipaño Yesu lâ mateña nianzi imo via kilo.

5

Kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Ayo, ñana kinda nenda kalo tawana kê, ande Maro Kindeni iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao marumbu lâ. Mine kala nenda

Maro Nalae Yesu Kirisi ilele Maro Kindeni ne wisi-nâna kala iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu kuku i.

² Kinda nenda kalo-tawana ikeno pa Kirisi. Mine kala ikai nzâla piti pa kinda tu Maro Kindeni ne wisi-wisi ma imâ pa kinda. Kala zo ñine ne wisi-wisi ñinde uru imo kuku kinda. Aku kinda uru tao tininda pa Maro Kindeni tu ma ikai kinda talâ tamo ara ndo kuku i lâ samba ilo. Aku ñinde iveta kinda tandeka nâ. ³ Andeta kinda tandeka ñana ñinde nâ, ande tia. Kinda tandeka ñana malia kie-kie uru ipânga pa kinda tona, ñana tu kinda tasama tu malia ñinde ipu tini kaika pa ilonda kalonda ñana tamandi kaika kâ. ⁴ Ambo kinda tamandi kaika mine, ande kinda takura tu tatiñgi samâña kie-kie ipânga pa kinda ñinde piti. Ambo kinda tatinggi samâña ñinde piti mine, ande takura tu tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pa kinda. ⁵ Ambo kinda tao tininda mine pa Maro Kindeni, ande ma taveta mine koa tia nâ, ande tia ndo. Ñana tu Maro Kindeni munçani io Koroani Sapâña imâ pa kinda itogo wisi-ara mwasina, aku Koroani Sapâña imaliñi Maro Kindeni ne tini-mwasa ipipi lâ ilonda kalonda.

⁶ Nia ndoyo, kinda tapu mulinda pa Maro Kindeni. Lâ zo ñinde, kinda takura ñana tapavila warakânda kâ, ande tia ndo. Andeta Maro Kindeni ipatea zo tonge pa Kirisi tu ma imâte ñana ivila kinda kâ. Kinda tamo mine lee zo ipânga lâ,aku Kirisi imâte ikura Maro Kindeni ne pateâña mine. ⁷ Mao kanaño, kinda tamâta ma tininda pwâka ndo ñana

tamâta ηana tavila tamâta tonje uru iyoka ηgua tukuja rârâni muli. Andeta zo pinde nâ, ambo tamâta tonje uru kalo sukâŋa nâ ηananzi i tini pinde, ande kinda pinde ma tapu tini kaika pa warakânda ilonda kalonda tâ ku ma tamâte ηana tavila tamâta ηinde tâ. ⁸ Andeta kalomi ηgere sondo ηga; nia ndoyo, lâ zo ηinde kinda tapaveta kuku kiesaka ne vetâŋa yo, ande pa zoni ndaina Kirisi imâte ηana ivila kinda kâ. Aku i ne vetâŋa ηinde itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pa kinda.

⁹ Kirisi imâte ηana iveta kinda kiesaka tamwatânda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao, ande kala zo ηine tamo mine. Mine nde kinda tasama sondo tu i ma ikeia ηana kinda kâ, lâ zo muli ηinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ilâ panzi tamâta lâ i ne ηgua nia. ¹⁰ Munja kinda tamo Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta, andeta i Natu imâte ηana iveta kinda tapâŋga ilonda kalonda taitu kuku Maro Kindeni. Kala ηine Maro Kindeni Natu imo via, ma imo mine ku imo nâ, aku kinda tamo ilonda kalonda taitu kuku Maro Kindeni. Mine kala kinda tasama sondo tu Yesu Kirisi Via Tamwata ma ikeia ηana kinda kâ lâ zo muli ηinde. ¹¹ Aku kinda tandekana Maro Kindeni tona, ηana tu nenda Maro Nalae Yesu Kirisi iveta kinda tapâŋga ilonda kalonda taitu kuku i marumbu lâ.

Adam ikai nzâla piti ηana mateŋa kâ, aŋga Yesu nde ikai nzâla piti ηana via kâ

¹² Kinda tasama tu nia ndoyo, tamâta taitu nâ iveta kiesaka, aku ηana i ne vetâŋa ηinde

kâ kiesaka ipânga tâno kulu. Aku kiesaka ikai mateña imâ ipânga tava. Mine kala mateña isala nia ilâ ikainzi tamâta rârâni, ñana tu tamâta rârâni uru siveta kiesaka. ¹³ Singani, lâ zo ñinde ñgua tukuña ñandai imâ ipânga lâ ñga, ande kiesaka ikeno tâno kulu muñgani lâ. Andeta kalonjø ñga; ambo ñgua tukuña ikeno tia, ande Maro Kindeni ma kalo ñgere ñana kinda tamâta nenda kiesaka taitu-taitu kâ, ande ma tia. ¹⁴ Andeta nia ndoyo, lâ Adam ne zo ñinde,aku imâ lee ipânga lâ Mose ne zo, ande mateña ikai poe kaika panzi tamâta rârâni. Kinzi tamâta pinde ñandai siveta kiesaka itogo Adam munja iveta mine, lâ zo ñinde ilanja ipole Maro Kindeni ne ñgua tukuña. Andeta mateña ikai poe kaika panzi tamâta ñinde tona. Adam nde itula tamâta ñana ipânga muli kâ ñinde kilala pwataki.

¹⁵ Andeta Adam ne kiesaka ñga Maro Kindeni ne wisi-ara nde kie taituni, ande tia ndo. Mao nâ, ñana tamâta taitu nâ ne kiesaka kâ, ande tamâta rârâni simâte. Taitu Maro Kindeni ne wisi-wisi ñalae ñinde ipole kiesaka ne walo ndoni, aku wisi-wisi ñinde ipânga ñalae tina pa kinda tamâta. Nana Yesu Kirisi simbo nâ ne wisi-wisi kâ, Maro Kindeni iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra. Aku vetâña ñinde itogo wisi-ara ilua kinda mwasina. ¹⁶ Aku mine nâ, Maro Kindeni ne wisi-ara ñandai iveta vetâña kie taituni pa kinda ikura tamâta taitu ñinde ne kiesaka ñinde iveta pa kinda ñga. Ñana tamâta taitu ñinde ne kiesaka taitu kâ, ande Maro Kindeni ionzi tamâta rârâni lâ ñgua nia ku ipa ñgua lâ ñana izavarunzi kâ. Andeta

Maro Kindeni ne wisi-ara nde ɻalae tina, ɻana tu kinda tamâta rârâni uru taveta kiesaka rârâ njinde, andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda ku iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinda nenda ara tonge keno ɻana i ma iveta mine pa kinda, ande tia ndo.

¹⁷ Mao nâ, tamâta taitu njinde ne kiesaka ikai nzâla piti pa mateja tu ma imâ ipâŋga, kala mateja imo itogo koipu ɻalae ɻana itawanzi tamâta rârâni ndue kâ. Andeta kalomi ɻgere sondo ɻga; ɻana tamâta taitu nâ ne vetâŋa ara kâ, ina Yesu Kirisi, ande tamâta rârâ njinde ma muli simo vianzi nâ. Naŋa aporo ɻananzi tamâta njinde Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ ɻalae panzi, kala ivetanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ. Maro Kindeni ne vetâŋa njinde nde itogo wisi-ara ilua kinda mwasina.

¹⁸ Mine kala kinda tasama tu tamâta taitu munja ilanja ipole ɻgua tukuŋa, aku ɻana i ne kiesaka njinde kâ Maro Kindeni io kinda tamâta rârâni talâ pa ɻgua nia. Aku mine nâ, tamâta taitu iveta vetâŋa sondo ndo, aku ɻana vetâŋa njinde kâ Maro Kindeni iveta kinda kalo-tawana tamâta rârâni tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ, kala tamo viânda nâ. ¹⁹ Munja tamâta taitu nâ iveta taŋa-kaika pa Maro Kindeni, aku ɻana i ne vetâŋa njinde kâ kinzi tamâta sipâŋga kiesaka tamwatanzi. Aku mine nâ, tamâta taitu nâ ipono muli pa Maro Kindeni kawa ɻgua, aku ɻana i ne vetâŋa njinde kâ Maro Kindeni ivetanzi tamâta sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

²⁰ Maro Kindeni nanayoni io ɻgua tukuŋa imâ panzi tamâta ɻana duvi ɻine kâ; isama tu ɻgua

tukuṇa ma iveta vetāṇa potomule ipâŋga ɳalae. Aku mao nā, lâ zo ɳinde kiesaka ipâŋga ɳalae tina. Andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi ɳalae ndo imâ pa kinda. ²¹ Mine kala kinda tasama tu kiesaka ne walo kaika ikai mateṇa imâ pa kinda tamâta rârâni. Aku mine nā, Maro Kindeni ne wisi-wisi ipâŋga ɳalae ndo ku iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ. Nana Maro Kindeni ne wisi-wisi ɳinde kâ, ande nenda Maro ɳalae Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa via mao kâ, kala kinda takura tu tamo viânda, ma tamo mine ku tamo nā.

6

Kinda tamâte kuku Kirisi lâ

¹ Ayo, kala ɳine ma taporo ɳgua mana. Tamâta pinde uru siporo tu, “Ara ɳana kinda ma taveta kiesaka rârâ, ɳana tu ɳinde ma iveta Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ ɳalae tina pa kinda”.

² Andeta kinda ma taporo ɳgua kaṇa mine tia ndo! Kinda tamo tininda piti ndo ɳana kiesaka kâ, tatogonzi mateṇa tamâta mine. Mine nde ɳana sâ kâ ɳga kinda ma tapaveta kaika kuku kiesaka ne vetâṇa kilo, a? ³ Nanengu ɳgua ɳine nde duvi mine; kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi ku takai lââ-liliṇa lâ, kala tapaipa kuku Yesu ne mateṇa ton. Tiambo miki kazizâla ɳana ɳinde kâ, a? ⁴ Mun̄gani, lâ zo ɳinde kinda takai lââ-liliṇa, ande lâ zoni ndaina kinda tapaipa lâ taitu kuku Kirisi ne mateṇa. ɳinde itogo Maro Kindeni ikeā kinda lâ mateṇa nianzi kuku Kirisi. Andeta kinda Tamânda ikai tamwata ne walo

kaika ku ipaño Kirisi lâ mateña nianzi imandi
imo via kilo. Mine nde kinda kala takai via
wasaseki mine nâ.

Kinda ma tamo viânda nâ kuku Kirisi

⁵ Mao nâ, kinda tapaipa kuku Kirisi lâ, aku
tapaipa kuku i ne mateña ñinde toná. Mine
kala lâ zo ñana Maro Kindeni ma ipaño kinda
tamandi tamo viânda kilo, itogo munja ipaño
Kirisi imandi imo via kilo mine, ande kinda ma
tapaipa kuku Kirisi mine nâ. ⁶ Kinda tasama tu
nenda ilo-kalo singa nde imâte kuku Kirisi lâ
kâi popole tini. Vetâña ñinde nde duvi mine;
kiesaka nde ipipi lâ nenda ilo-kalo singa, aku
Maro Kindeni ilo tu ma izavaru kiesaka ñinde
ne walo kaika ndo lâ. Mine nde kiesaka ma ikai
poe kaika pa kinda kilo, ande tia. ⁷ Nana tu ambo
tamâta tonje imâte, ande kiesaka ikura tu ikai
poe kaika papa i kilo, ande tia.

⁸ Mao nâ, kinda tamâte kuku Kirisi lâ. Mine
kala kalonda tawana tu muli ñga kinda ma tamo
viânda nâ kuku i. ⁹ Kinda tasama tu Maro
Kindeni ipaño Kirisi lâ mateña nianzi imandi
imo via kilo. Mine nde i ma imâte kilo tia.
Mateña ne walo ikura ñana itawa i kilo kâ,
ande tia ndo. ¹⁰ Imâte mbwani taitu nâ, aku ne
mateña ñinde iyaula kiesaka ne walo kaika ndo
lâ. Kala ñine ikai via mao lâ, aku imo via nâ
kuku Maro Kindeni.

¹¹ Ara ñana nemi kalo-tawana ma ikeno mine;
miki kamâte kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde
kiesaka ne wâlo ikura tu ikaimi kaika kilo, ande
tia. Aku miki kapaiipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine
nde miki kamo viami nâ kuku Maro Kindeni.
¹² Mine kala miki ma kasâu pa kiesaka tu ikai poe

kilo pa ilomi kalomi ndimo. Tia ma kiesaka ilele naomi, aku miki ma kapono muli pa karaenda ne ilo-kalo sakamao. ¹³ Miki ma kao kemi-mbaumi pinde silâ simo kiesaka kalo ɣana siveta vetâŋa potomule kâ, mine ndimo. Miki kamo katogonzi mateŋa tamâta ɣinde Maro Kindeni ipaŋonzi simandi simo vianzi kilo. Mine nde ara ɣana miki ma kao warakami karaemi ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâŋa mwasina. Aku ara ɣana miki ma kao kemi-mbaumi ndoni silâ simo i kalo ɣana siveta vetâŋa ara kâ. ¹⁴ Kala zo ɣine miki ɣandai kamo ɣgua tukuŋa kalo ɣga. Miki kamo Maro Kindeni ne wisi-wisi kalo nâ. Mine nde miki ma kasâu pa kiesaka tu ikai poe pamî ndimo.

Kinda tamo vetâŋa ara ne wurâta tamâta

¹⁵ Kinda ɣandai tamo ɣgua tukuŋa kalo ɣga. Kinda tamo Maro Kindeni ne wisi-wisi kalo. Mine nde kinda ma taveta mana. Tiambô kinda ma taveta kiesaka, a? Tia ndo kanano! ¹⁶ Ambo tamâta tonge ma io i tamwata imo tamâta ɣalae tonge kalo ɣana ipono muli pa i kawa ɣgua kâ, ande i ma imo tamâta ɣalae ɣinde ne wurâta tamâta. Tiambô miki kazizâla ɣana ɣinde kâ, a? Tamâta pinde ilonzi patea tu ma simo kiesaka ne wurâta tamâta, aku nenzi pateâŋa ɣinde ionzi silâ pa yââ ɣalae ne mbââ. Aŋga kinda tamâta pinde ilonda patea tu ma tapono muli pa Maro Kindeni kawa ɣgua, aku nenda pateâŋa ɣinde iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. ¹⁷ Mao nâ, singani miki kamo kiesaka ne wurâta tamâta. Andeta muli ɣga miki kapanâna sondo ɣana Maro Kindeni ne ɣgua mao kâ, aku

kapono muli sondo ndo pa ηguā ηinde. Mine nde ara ηana kinda ma kawânda ndange pa Maro Kindeni! ¹⁸ Mun̄gani kiesaka ipa miki kaika lâ, kala miki kamo sakamao ndo. Andeta Maro Kindeni ipalalana kiesaka ne wâlo piti lâ tinimi, aku ivetami kapâŋga i ne wurâta tamâta ηana kaveta vetâŋa ara kâ.

¹⁹ Miki nemi ilo-kalo ηandai ipâŋga ηalae ηga, andeta miki kasama sondo lâ ηana wurâta tamâta nenzi mâsi. Mine nde naŋa asia ηguā ηine lâ wurâta tamâta tininzi. Mun̄ga miki kasâu pa vetâŋa sakamao tu ikai poe pa karaemi ndoni. Mine nde miki kamo vetâŋa potomule ne wurâta tamâta, aku kapaveta kuku vetâŋa potomule wa vetâŋa muso wa. Andeta kala ηine ara ηana miki ma kasâu pa vetâŋa ara tu ikai poe pa karaemi ndoni. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kamo Maro Kindeni ne wurâta tamâta ηana kaveta vetâŋa ara kâ, aku ma kapâŋga Maro Kindeni tamwata ne tamâta sapâŋa. ²⁰ Mun̄ga, lâ zo ηinde miki kamo kiesaka ne wurâta tamâta, ande miki ilomi pa vetâŋa ara, ande tia. ²¹ Lâ zo ηinde miki uru kaveta vetâŋa potomule. Tiambo vetâŋa rârâni ηinde uru ivilami, tiya? Tia ndo. Kala ηine miki maimi ηana vetâŋjani ndaina, aku kasama tu vetâŋa kie mine ionzi tamâta silâ pa mateŋa nâ. ²² Andeta Maro Kindeni ipalalana kiesaka ne wâlo piti lâ tinimi marumbu lâ, kala ηine miki kapâŋga i tamwata ne wurâta tamâta. Aku ηinde ivila miki mao kanaŋo, ηana tu i ivetami kapâŋga kamo sapâŋa, aku miki kapaveta kuku vetâŋa rârâni i tamwata ilo papa ηinde. Mine

kala miki kakai via mao, ma kamo ara mine ku kamo nâ. ²³ Kiesaka uru kulu ilanzi i ne wurâta tamâta, aku kulu ɻinde nde mateja. Anja Maro Kindeni uru wisi-ara ilua kinda, ne kulu tia. Wisi-ara ɻinde nde via mao ɻana tamo viânda ku tamo nâ. Kinda tapaipa kuku nenda Maro Nalae Yesu Kirisi lâ. Mine nde kinda takura tu takai via mao ɻinde.

7

Kala ɻine ilo-kalo wasaseki uru ikai poe pa kinda

¹ Niŋgu-nambwe wukale, naporø ɻgua ɻine ilâ pa miki tamâta ɻinde muŋga kapanâna sondo ndo ɻana ɻgua tukuŋa kâ. Miki kasama tu zo ɻana tamâta tonge imo via yo, ande ɻgua tukuŋa uru ikai poe papa i. Anja zo ɻana i ma imâte, ande i imo ɻgua tukuŋa kalo kilo, ande tia.

² Naŋa ma asia ɻgua lâ pakâeŋa ne mâsi tini ɻana aveta ɻine ipâŋga nia yo. Ambo taine tonge ikâe lâ,aku i kaiwa tamâne imo via yo, ande ɻgua tukuŋa ipa i lâ taitu kuku kaiwa tamâne. Ambo taine ɻinde kaiwa tamâne ma imâte, ande i imo pakâeŋa ne ɻgua tukuŋa ɻinde kalo, ande tia. ³ Ambo taine ɻinde kaiwa tamâne imo via yo, andeta taine ɻinde ilâ ikeno kuku tamâne tonge, ande kinzi ma siporo tu i nde taine ɻana itambira tini potomule kâ. Ambo i kaiwa tamâne imâte lâ, ande i imo pakâeŋa ne ɻgua tukuŋa ɻinde kalo tia. Mine kala, ambo taine ɻinde itu ikai tamâne wasaseki tonge,

ande i ma imo itogo taine ɳana itambira tini potomule kâ, ande tia.

⁴ Niŋgu-nambwe wukale, miki kala kamo mine nâ. Muŋgani miki kapasipa lâ taitu kuku Kirisi, aku ɳinde itogo miki kamâte kuku i. Mine nde miki ɳandai kamo ɳgua tukuŋa kalo ɳga. Kala ɳine miki kamo tamâta tonge ne tamâta, tamâtani ndaina Maro Kindeni muŋga ipano lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo. Maro Kindeni iveta mine ɳana ivila kinda tu taveta vetâŋa ara, ikura ipatea pa kinda mine.

⁵ Nanayoni, lâ zo ɳinde kinda tapono muli yo pa ilo-kalo siŋga ne vetâŋa, ande ɳgua-tukuŋa iveta ilo-kalo sakamao ɳinde ipâŋga nia yo, kala taveta kiesaka. Aku ilo-kalo siŋga ɳinde io kinda lâ nzâla ɳinde ilâ pa mateŋa kâ. ⁶ Lâ zo ɳinde, Mose ne ɳgua tukuŋa imo itogo wâlo ɳana ipa kinda kaika kâ. Andeta muli ɳga kinda tapasipa kuku Kirisi ne mateŋa. Mine kala zo ɳine kinda tamo ɳgua tukuŋa kalo, ande tia. Muŋgani yo, ande kinda uru tapaveta kuku vetâŋa ndia rârâni kinzi muŋga siŋgere lâ ɳgua tukuŋa ne pepa tini ikeno. Andeta kala ɳine kinda tapaveta kuku vetâŋa wasaseki ndia rârâni Koroani Sapâŋa itula pa kinda. Mine nde kinda taveta wurâta sondo nâ pa Maro Kindeni.

Kiesaka iyaula kinda lâ

⁷ Mao nâ, muŋga ɳgua tukuŋa iveta ilo-kalo sakamao ɳinde ipâŋga nia yo, kala kinda taveta kiesaka. Mine nde kinda ma taporo mana. Tiambo kinda ma taporo tu, “Ngua tukuŋa nde kelekele sakamao ndo, itogo kiesaka mine”, a?

Kinda ma taporo ḥgua kaṇa mine tia ndo! Miki kalomi ḥgere sondo ḥga; ambo ḥgua tukuṇa ḥndai itula vetāṇa pinde kilala pwataki tu vetāṇa ḥnde nde kiesaka, ande naṇa ma azizâla tu vetāṇa ndia nde ara aṅga vetāṇa ndia nde sakamao. Ḫgua tukuṇa tonge ikeno mine tu, "Noko ma ilo yosi pa noko tini pinde nenzi kelekele ndimo." Ambo ḥgua tukuṇa ḥnde ikeno tia, ande naṇa ma azizâla tu ilo-yosiṇa ne māsi nde kiesaka. ⁸ Andeta kiesaka iyoka ḥgua tukuṇa ne nzâla imâ ku igagati ilongu kalongu ḥana ilongu yosi pa kelekele kie-kie. Miki kalonjo ḥga; ambo ḥgua tukuṇa ikeno tia, ande kiesaka ne walo ma ikeno ḥana iveta sâ tonge tia. ⁹ Munjani, lâ zo ḥnde naṇa asama Maro Kindeni ne ḥgua tukuṇa tia yo yo, ande naṇa atu naṇa amo viāṅgu. Andeta muli ḥga apanâna ḥana Maro Kindeni ne ḥgua tukuṇa kâ, aku kiesaka ne walo ipâṅga ḥnalaе tina, ¹⁰ kala naṇa apâṅga lâ nzâla ḥnde ilâ pa mateṇa kâ. Nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu ḥgua tukuṇa ma via ilanzi tamâta. Andeta naṇa ḥndai akai via lâ ḥgua tukuṇa tini ḥga. Ḫgua tukuṇa io naṇa lâ nzâla ḥnde ilâ pa mateṇa kâ, ¹¹ ḥana tu kiesaka iyoka ḥgua tukuṇa ne nzâla imâ ku ilanje naṇa. Mine kala kiesaka iveta ḥgua tukuṇa ipâṅga kelekele ḥana ikai naṇa alâ pa mateṇa kâ. ¹² Ayo, kinda ma taporo ḥgua kaṇa mana ḥana ḥgua tukuṇa kâ. Maro Kindeni tamwata io ḥgua tukuṇa imâ pa kinda. Mine nde kinda tasama tu i ne ḥgua tukuṇa rârâni nde sapâṇa, aku ne ḥgua tukuṇa rârâni uru ivila kinda sondo ndo ḥana itula vetāṇa ara kilala pwataki pa

kinda.

¹³ Mana mana, a? Tiambo kelekele ara ηinde io naŋa lâ nzâla ηinde ilâ pa mateŋa kâ, a? Tia ndo kanaŋo! Kiesaka nâ iveta mine pa naŋa. Kiesaka munŋa ipasipa lâ taitu kuku ηguia tukuŋa ara ηinde, kala io naŋa lâ nzâla ηinde ilâ pa mateŋa kâ. Maro Kindeni isâu pa kiesaka tu ma iveta vetâŋa kie mine, ηana tu i ilo tu kiesaka kilala ma ipâŋga nia yo. Mine kala Maro Kindeni ne ηguia tukuŋa ηinde itula kiesaka kilala pwataki tu ηinde nde kelekele sakamao ndo.

Kiesaka itu ikai poe pa nenda via

¹⁴ Kinda tasama tu Maro Kindeni tamwata io ηguia tukuŋa imâ pa kinda. Andeta naŋa nde tamâta nâ, kala uru amo tava ilo-kalo siŋga. Mine nde naŋa amo atogo kiesaka ne wurâta tamâta kaa nâ. ¹⁵ Naŋa atu asama mine; ηana sâ kâ ηga naŋa uru aveta vetâŋa pinde. Andeta ηinde duvi naŋa asama tia. Vetâŋa ndia naŋa ilonŋu tu aveta, ande aveta vetâŋa ηinde tia. Anŋa vetâŋa ndia tiniŋgu pwâka ndo tu aveta, ande naŋa aveta vetâŋani ndaina. ¹⁶ Naŋa warakâŋgu tiniŋgu pwâka ηana aveta vetâŋa sakamao pinde, andeta zo katiŋe naŋa aveta vetâŋani ndaina, aku kalonŋu loko ηana. Aku ηinde itula pwataki tu naŋa amora Maro Kindeni ne ηguia tukuŋa tu kelekele ara nâ. ¹⁷ Mine kala naŋa warakâŋgu nâ aveta vetâŋa sakamao ηinde, ande tia. Kiesaka imo ilonŋu kalonŋu, aku kiesaka ηinde nâ iveta vetâŋa sakamao ηinde. ¹⁸ Naŋa nde tamâta nâ, aku asama tu nanenŋu ilo-kalo siŋga ikura tu igagatina ηana

aveta vetâŋa ara tonge, ande tia. Mao nâ, naŋa ilongu tu aveta vetâŋa ara, andeta akura tu aveta mine tia. ¹⁹ Vetâŋa ara ndia naŋa ilongu tu aveta, ande ŋinde aveta tia. Aŋga vetâŋa potomule ndia tiniŋgu pwâka tu aveta, ande ŋinde naŋa aveta. ²⁰ Naŋa tiniŋgu pwâka tu aveta vetâŋa sakamao pinde, andeta uru aveta vetâŋjani ndaina. Aku ŋinde itula pwataki tu naŋa warakâŋgu nâ aveta vetâŋa sakamao ŋinde, ande tia. Kiesaka imo ilongu kalongu, aku kiesaka ŋinde nâ iveta vetâŋa sakamao ŋinde.

²¹ Mine kala naŋa asama tu vetâŋa kie mine uru ipâŋga pana; lâ zo ndia naŋa atu aveta vetâŋa ara pinde, ande vetâŋa sakamao uru isae nzâla pana, kala akura tu aveta vetâŋa sakamao nâ. ²² Mao nâ, naŋa ilongu ndo tu apono muli pa Maro Kindeni ne ŋqua tukuŋa. ²³ Andeta naŋa asama tu ŋqua tukuŋa kie tonge ikeno ilongu kalongu, aku ŋqua tukuŋa ŋinde uru ipara kuku Maro Kindeni ne ŋqua tukuŋa ŋinde naŋa ilongu papa. Ŋnde nde kiesaka ne ŋqua tukuŋa, aku ŋinde uru ipa naŋa kaika wa ikai poe pa ilongu kalongu wa. ²⁴ Opopo, malia ŋine uru iyaula naŋa ilongu kalongu ndo lâ! Ea ma ivilana ku izavaru kiesaka ne kaika ŋinde piti lâ karaeŋgu ŋine imo mateŋa kalo, a? ²⁵ Naŋa kawâŋgu ndanje ŋalae ilâ pa Maro Kindeni! Kinda nenda Maro ŋalae Yesu Kirisi ma ikai Maro Kindeni ne pavilâŋa imâ pa naŋa.

Mine kala naŋa uru amo mine; naŋa warakâŋgu neŋgu ilo-kalo pinde itu imo Maro

Kindeni ne ɳguə tukuɳa kalo. Aŋga nanenju ilo-kalo siŋga nde imo kiesaka ne ɳguə tukuɳa kalo.

8

Kirisi izavaru nenda kiesaka piti lâ, aku io Koroani Sapâŋa imâ pa kinda

¹ Mine nde kinda tamâta ea tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, ande Maro Kindeni ne pareŋa-nia ma imâ pa kinda ɳana nenda kiesaka kâ, ande tia ndo.

² ɳana tu Koroani ɳana Via kâ ne ɳguə tukuɳa iveta kinda tapaipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi, aku i ne ɳguə tukuɳa ɳinde ikai kinda piti lâ kiesaka kuku mateŋa rua nenzi ɳguə tukuɳa munjgâŋa ɳinde ne nimbu ilo. ³ Kinda nenda ilo-kalo siŋga ne walo ikeno ɳana isuka kinda tu tapono muli sondo pa ɳguə tukuɳa kâ, ande tia. Mine kala Mose ne ɳguə tukuɳa ikura tu izavaru kiesaka piti lâ tininda, ande tia. ɳguə tukuɳa ikura tu izavaru kiesaka ne walo kâ, ande tia. Taitu Maro Kindeni tamwata ikura ndo. Isupwa i tamwata Natu imâ ipâŋga tamâta, itogo kinda kiesaka tamwatânda mine. I imâ ɳana izavaru nenda kiesaka piti kâ, aku lâ kâi popole tini Maro Kindeni ipare nia pa i Natu ɳana kinda tamâta nenda kiesaka kâ. Aku lâ zoni ndaina Maro Kindeni ipu kiesaka ne walo ndue ndo lâ.

⁴ Maro Kindeni iveta mine ɳana ivila kinda tu tapaveta sondo kuku vetâŋa arara rârâni ɳinde ɳguə tukuɳa iporo kaika tu ma taveta. Kinda tapile mâsi ɳana tapaveta kuku ilo-kalo siŋga

ne vetâ̄ja kâ, aku tapaveta kuku vetâ̄ja rârâni Koroani Sapâ̄ja itula pa kinda.

⁵ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura ilo-kalo singa itula panzi mine, ande ilo-kalo kaa nâ ñinde ikai poe pa tamâta ñinde ilonzi kalonzi ndoni. Anja kinda tamâta ea uru taveta ikura Koroani Sapâ̄ja itula mine, ande Koroani Sapâ̄ja ikai poe pa kinda ñine ilonda kalonda ndoni. ⁶ Tamâta ea ilo-kalo singa ikai poe papa ne ilo-kalo, ande tamâta ñinde ma imâte. Anja tamâta ea Koroani Sapâ̄ja ikai poe papa ne ilo-kalo, ande tamâta ñinde ma ikai via mao, ku ma imo tava wisi pisi nâ. ⁷ Ambo ilo-kalo singa ikai poe pa tamâta tonge ne ilo-kalo, ande tamâta ñinde imo Maro Kindeni ne kazâ̄ja tamâta, ñana tu i ñandai imo Maro Kindeni ne ñgua tukuña kalo ñga. Mao nâ, tamâta ñinde ikura tu ipono muli pa Maro Kindeni ne ñgua tukuña, ande tia ndo. ⁸ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura ilo-kalo singa itula panzi mine, ande kinzi ñinde sikura tu siveta vetâ̄ja ndia Maro Kindeni ilo papa, ande tia.

⁹ Andeta miki ñandai kapaveta kuku ilo-kalo singa ne vetâ̄ja ñga. Ambo Maro Kindeni ne Koroani Sapâ̄ja imo mao lâ miki ilomi, ande Koroani Sapâ̄ja nâ ikai poe pa nemí vetâ̄ja. Anja tamâta ea kinzi Kirisi ne Koroani Sapâ̄ja imo ilonzi tia, ande kinzi tamâta ñinde ñandai Kirisi ne tamâta ñga. ¹⁰ Kiesaka ipu miki karaemi pâta lâ. Mine nde muli matenâ ma imâ pa miki rârâni taitu-taitu. Andeta kalomi ñgere sondô ñga; ambo Kirisi imo ilomi, ande miki kapâ̄ngâ ilomi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni

nao marumbu lâ, aku Koroani Sapâŋa via mao ilami lâ. ¹¹ Muŋgani Maro Kindeni ipaŋo Yesu Kirisi lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo. Ambo Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa imo miki ilomi, ŋinenga lâ zo ndia mateŋa ma imâ ipâŋga pamî, ande Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa ndainani nâ ma io via mao lâ miki karaemi tonâ.

Koroani Sapâŋa iveta kinda tapâŋga Maro Kindeni natu wukale

¹² Mine kala niŋgu-nambwe wukale, nenda wurâta ikeno ŋana tapaveta kuku ilo-kalo taitu nâ ne vetâŋa. Andeta naŋa ŋandai aporo tu kinda ma tapaveta kuku ilo-kalo singa ne vetâŋa ŋga. ¹³ Ambo miki ma kapaveta kuku ilo-kalo singa ne vetâŋa, ande miki ma kamâte. Taitu kalonjo ŋga; Koroani Sapâŋa ne walo kaika ikura tu ivilami ŋana kapu mulimi ndo pa karaenda ne vetâŋa potomule. Ambo miki ma kakai i ne walo kaika ŋinde, ande miki ma kamo viami nâ. ¹⁴ Nana tu kinda tamâta ea tasâu pa Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa tu ikai poe pa ilonda kalonda, ande kinda ŋine rârâni tamo Maro Kindeni natu wukale. ¹⁵ Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa ŋinde ilua miki lâ, aku Koroani ŋinde ŋandai iveta ruruŋa ikai poe kaika pamî kilo ŋga. Tia ndo kanaŋo. Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa ŋinde ivetami kapâŋga Maro Kindeni natu wukale. Aku i walo kaika ilua kinda tonâ. Mine kala kinda takura tu tasarâwa pa Maro Kindeni mine tu, "Mama! Naŋa mama!" ¹⁶ Koroani Sapâŋa i tamwata ipasipa lâ taitu kuku koranânda, aku igogo kawa kuku kawânda ku itula pwataki tu kinda tamo Maro Kindeni

natu wukale. ¹⁷ Mao nâ, kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Mine nde muli ñga Tamânda Maro Kindeni ma iveta vetâňa arara pa kinda, ikura munja ipa ñgua tu ma iveta panzi ne tamâta. Munjgani iveta vetâňa arara ndainani nâ pa tuânda Yesu Kirisi. Ambo lâ zo ñine kinda ma takai nâna itogo Kirisi munja ikai mine, ande muli kinda ma tamo ara ndo, itogo i uru imo mine.

Muli ñga kinda ma tamo ara ndo lâ samba lawea

¹⁸ Lâ zo ñine kinda uru takai nâna. Andeta naja asama tu muli ñga kinda ma tandeka ñjalae ñana tamo ara ndo kuku Maro Kindeni,aku ndekâňa ñinde ma ipole nâna ñine ndo lâ. ¹⁹ Nana tu kelekele rârâni Maro Kindeni munja ipulianzi sipâňga lâ, ande kelekele ñinde rârâni uru sio tininzi pa Maro Kindeni ne zo ñana itula kinda kilalânda pwataki tu kinda tamo i natu wukale. Kelekele rârâni ñinde ilonzi ndo tu Maro Kindeni ma iveta mine walele nâ. ²⁰ Nana tu lâ zo ñine kelekele ñinde rârâni uru simo kaa nâ, aku uru sipayaula nâ. Andeta kinzi warakanzi ñandai ilonzi tu ma simo mine ñga. Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma simo mine. Andeta i tamwata kala io tini ñana zo muli ñinde kâ. ²¹ Muli ñga, lâ zo ndia Maro Kindeni munja ipatea lâ, ande i ma ipalalana zavarunja ne wâlo kaika piti lâ kelekele rârâni tininzi marumbu lâ,aku kelekele rârâni ma sipâňga simo ara ndo kuku Maro Kindeni natu wukale kinda.

²² Kinda tasama tu kelekele rârâni Maro Kindeni munja ipulianzi sipâňga lâ, ande

kelekele ɻjinde rârâni uru sikai nâna, itogo taine ikai nâna lâ paguguja ne zo mine. Kelekele ɻjinde rârâni simo sita nâ, kala simo mine lee imâ ipâŋga lâ zo ɻjine. ²³ Andeta kelekele ɻjinde simbonzi nâ uru sita, ande tia. Kinda warakânda kala uru tamo tata mine nâ. Nanayoni Maro Kindeni io ne Koroani Sapâŋga imâ imo ilonda lâ, itogo i ne vetâŋga ara ɻjana iveta pa kinda munja mwasina. Andeta lâ zo ɻjine kinda kala mine nâ uru takai nâna wa tîja wa, aku tamo tao tininda ɻjana zo ɻjinde Maro Kindeni ma itula kilalânda pwataki tu kinda tamo i natu wukale. Lâ zo ɻjinde Maro Kindeni ma ilele karaenda ndoni ipâŋga kie tonge. ²⁴ Muŋga kinda tao nenda kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, aku tamo tao tininda ɻjana vetâŋga arara rârâni ipatea tu ma iveta pa kinda. Aku ɻjana nenda kalo-tawana ɻjinde kâ, ande Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Ambo kinda tao tininda ɻjana vetâŋga tonge, ande tasama tu vetâŋga ɻjinde ipâŋga pa kinda tia yo. ɻjana tu ambo tamâta tonge ikai kelekele tonge marumbu lâ, ande i ma imo io tini kilo pa kelekele ɻjinde kâ, ande ma tia. ²⁵ Kinda tasama tu vetâŋga arara ɻjinde sipâŋga pa kinda tia yo, andeta muli ɻjga vetâŋga ɻjinde ma sipâŋga mao nâ pa kinda. Mine kala kinda uru tapu tini kaika pa ilonda kalonda, aku tamo tao tininda nâ.

²⁶ Aku mine nâ, Koroani Sapâŋga uru iveta vetâŋga pinde ɻjana ivila kinda kâ. Kinda nenda walo nde ɻjalae koŋa tia, kala tazizâla tu kinda ma takai noŋa pa Maro Kindeni mâsi mana. Andeta Koroani Sapâŋga isama lâ ɻjana noŋa ndia

ikeno paveâŋa lâ ilonda kalonda, aku i tamwata uru ita pa Maro Kindeni tu i ma ivila kinda. Aku ne tiŋa ɻinde nde kie tonge ndo, kala kinda tamâta takura tu tasama ɻinde kilala, ande tia. ²⁷ Aku Maro Kindeni, ina uru ilea sondô pa kinda tamâta ilonda kalonda, ande isama Koroani Sapâŋa ne ilo-kalo ɻinde marumbu lâ, ɻana tu Koroani Sapâŋa uru ino pa Maro Kindeni tu i ma iveta pa kinda ikura i tamwata nâ ne pateâŋa mine.

²⁸ Kinda tasama tu lâ zo ndia malia kie-kie ma ipâŋga pa kinda, ande Maro Kindeni uru ikai malia ɻinde ku ilele ipâŋga kelekele ɻana ivila kinda kâ. Iveta mine pa kinda tamâta ea ilonda ndo keno pa i, kinda ɻine i muŋgani ipatea tu ma tapono muli papa i. ²⁹ Nana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea kinda pinde tu ma tamo i ne tamâta. Aku ipatea tu ma iveta kinda ɻine tapâŋga tatogo i Natu mine. I ilo tu i Natu ɻinde ma imo mbâna-mbâna pa i natu wukale kinda. ³⁰ Aku kinda tamâta ɻine i muŋga ipatea lâ, ande isarâwa pa kinda ɻine rârâni tu tamâ pa i tona. Aku kinda tamâta ɻine i isarâwa papa, ande iveta kinda ɻine rârâni tapâŋga tamo ilonda mbâra-mbâra tona. Aku kinda tamâta ɻine i iveta tapâŋga ilonda mbâra-mbâra, ande io i kilala ara ɻinde imâ pa kinda ɻine rârâni tona.

*Kelekele tonge ikura ɻana ipono Maro Kindeni
ne tini-mwasa nao, ande tia*

³¹ Mine nde kinda ma taporo ɻgua mana. Kinda ma taporo mine; “Ambo Maro Kindeni ivila kinda, ande ea ikura tu ikai kazâŋa pa

kinda, a? Tia ndo!” ³² Maro Kindeni ηndai isilikana i tamwata Natu ηga. Isupwa i tamwata Natu ηnde indue imâ ku imâte ηana ivila kinda rârâni. Mine kala kinda tasama tu i ma iveta vetâna arara pinde rârâni pa kinda ton. ³³ Nanayoni Maro Kindeni ipatea kinda tu ma tamo i tamwata ne tamâta. Mine nde ea ikura tu italea kinda lâ ηgua nia, a? Tia ndo! Ήna tu Maro Kindeni tamwata iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra. ³⁴ Mine nde ea ikura tu imandi lâ ηgua nia ku ipa ηgua ηana nâna ilua kinda, a? Tia ndo! Ήna tu Yesu Kirisi imâte lâ, ηnienja Maro Kindeni ipaŋo i imandi imo via kilo. Kala ηnienja Yesuni imo pa Maro Kindeni tini pa wia kâ, aku inani uru ino pa Maro Kindeni tu ivila kinda.

³⁵ Kirisi ilo ndo ikeno pa kinda. Mine nde miki kalomi ηgere sondo ηga; zo pinde vetâna sakamao kie-kie imâ ipâŋga pa kinda. Zo pinde malia ipâŋga pa kinda, anja zo pinde nâna ipâŋga pa kinda, anja zo pinde tamâta siveta kenzi sakamao pa kinda, anja zo pinde putole ipu kinda, anja zo pinde tamo sugorai, anja zo pinde kazâna ipâŋga pa kinda, anja zo pinde mateňa ipâŋga pa kinda. Tiambo vetâna mine ikura tu ipono nzâla ηana Yesu Kirisi ne tini-mwasa ma imâ pa kinda tia kâ, a? Tia ndo kanano! ³⁶ Mao nâ, vetâna kie mine uru ipâŋga pa kinda, aku ηnde iyoke Maro Kindeni kawa ηgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maka nde kamo noko ne tamâta. Mine kala ikura zo rârâni kinzi sipu maka pinde pâta kamâte. Kinzi siveta kenzi taituni pa

maka, itogo siveta panzi lama lâ zo ɳana sipunzi pâta ɳana sikanzi kâ.”

³⁷ Andeta Kirisi ilo ndo keno pa kinda. Mine kala lâ zo ndia vetâŋa kie mine ipâŋga pa kinda, ande i uru ivila kinda, kala tapole malia ɳinde ndo lâ. ³⁸ Mao nâ, Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda. Aku naŋa asama ku kalonju tawana kaika tu sâ tonge ikura tu ipono nzâla ɳana i ne tini-mwasa ɳinde ma imâ pa kinda tia kâ, ande tia ndo. Mateŋa ikura tu ipono nzâla tia, aku via kala ikura tia mine nâ. Kinzi anjelo sikura tu sipono nzâla tia, aku kinzi koroani saka kala sikura tia mine nâ. Vetâŋa tonge lâ zo ɳine ikura tu ipono nzâla tia,aku vetâŋa tonge lâ zo muli kala ikura tia mine nâ. Koroani kaika ndia ikura tu ipono nzâla, ande tia. ³⁹ Kelekele ndia imo âta ikura tu ipono nzâla tia,aku kelekele ndia imo lâmbu kala ikura tia mine nâ. Naŋa asama ku kalonju tawana kaika tu kelekele ɳinde rârâni sikura tu sipono nzâla ɳana Maro Kindeni ne tini-mwasa ma imâ pa kinda tia kâ, ande tia ndo kanaŋo. Kinda nenda Maro Nalae Yesu Kirisi ikai tini-mwasa ɳinde imâ pa kinda marumbu lâ.

9

Paulo kalo sukâŋa ɳalae ɳananzi Isrel ɳgu

¹ Naŋa apaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala aporo ɳgua mao nâ, nalâŋe tia. Koroani Sapâŋa ikai poe pa ilonju kalonju,aku itula pwataki pa naŋa tu nanenju ɳgua ɳine nde mao.

²⁻³ Mao nâ, ikura zo rârâni naŋa kalonju sukâŋa ɳalae ɳananzi nanenju ɳgu,aku uru

kalonju loko wa ilonju rârâ wa. Naña ilonju ɣalae tu Maro Kindeni ma ikainzi ninju-nambwe Isrel ɣgu piti lâ kondoma ilo. Zo pinde naña ilonju tu Maro Kindeni ne wisi-nâna ma imâ pa naña warakâŋgu, ku i ma isoki naña piti lâ Kirisi ne ɣgu ku ionzi ninju-nambwe wukale ɣinde silâ sikai niâŋgu. Andeta tia.⁴ Nanayoni Maro Kindeni ipateanzi Isrel ɣgu ku ivetanzi sipâŋga i natu wukale. I itula tamwata ne sinâla wa walo kaika pwataki panzi lâ, aku iveta mbutukunâja kunzi ku io ne ɣgua tukuŋa ilâ panzi toni. I itula paneâŋa ne vetâŋa mao panzi, aku ipa ɣgua lâ tu ma ikainzi piti lâ kazâŋa ilo toni.⁵ Kinzi Isrel ɣgu tamâta mbwananâja muŋgâŋa ɣinde ɣanzi nde ɣalae ndo, aku Kirisi tamwata ipâŋga tamâta lâ warakanzi nenzi ɣgu. Kirisi ina ikai maro pa kelekele rârâni, aku ikura zo rârâni nenda paneâŋa ma ilâ pa Maro Kindeni. Mao.

Paulo itula ɣgua ɣana vetâŋa pinde Maro Kindeni iveta panzi Isrel ɣgu

⁶ Ikura zo rârâni naña kalonju sukâŋa ɣananzi ninju-nambwe Isrel ɣgu. Taitu naña ɣandai aporo tu Maro Kindeni ne ɣgua pâŋa ilâ kaa nâ ɣga. I ne ɣgua pâŋa nde ipâŋga kanaŋo lâ. Naña asama tu tamâta pinde lâ Isrel ɣgu simo Maro Kindeni ne pateâŋa tamâta mao tia.⁷ Kinda timbunda Abraham ne vâsa rârâ simo, andeta kinzi pinde ɣandai simo i natu wukale mao ɣga. Muŋgani Maro Kindeni ipai Abraham mine tu, “Noko natu Isaka natu-timbu kinzi simbonzi nâ ma simo noko ne vâsa mao.”⁸ Mine nde kinda tasama tu Abraham ne

vâsa pinde sipânga lâ tamâta walonzi nâ, aku kinzi ɻinde simo Maro Kindeni natu wukale mao nde tia. Andeta Maro Kindeni ipa ɻgua kuku Abraham ɻanananzi i ne vâsa pinde, aku kinzi ɻinde nâ simo Abraham ne vâsa mao. ⁹ Nana tu Maro Kindeni ipa ɻgua kuku Abraham mine tu, "Muli ɻga naña ma ataulo amâ kilo, aku lâ zo ɻinde noko kaiwa Sara natu tamâne tonje ma imo."

¹⁰ Aku kalomi ɻgere ɻana Maro Kindeni ne ɻgua tonje tona. Rebeka natu rua tamanzi taitu nâ, ina Abraham natu Isaka, aku i nde kinda timbunda. ¹¹⁻¹² Taitu nia ndoyo Maro Kindeni tamwata ipatea Isaka natu taitu nâ. Andeta i ɻandai kalo ɻgere ɻana vetâna pinde kinzi rua ma muli siveta ɻga. I tamwata ipatea tonje ikura i tamwata nâ ne ilo-kalo. Mine nde lâ zo ɻinde Rebeka ipaguguanzi sâsâna rua ɻinde tia yo yo, aku kinzi rua ɻandai siveta vetâna ara tonje tâku vetâna sakamao tonje tâku, ande Maro Kindeni ipai Rebeka tu, "Lâlu nzâla-kulu ma imo lâlu ipânga muli ɻinde kalo." ¹³ Vetâna ɻinde iyoke Maro Kindeni kawa ɻgua ikeno lâ pepa tini mine tu, "Naña ilongu pa Yakopu, andeta ilongu koja pa Iso nde tia."

¹⁴ Mine nde kinda ma taporo mana. Tiambô kinda ma taporo tu, "Maro Kindeni iveta vetâna soki", a? Tia ndo kanaño! ¹⁵ I nanayoni iporo pa Mose mine tu,

"'Ambo naña apatea tu ma ao nanenju wisi-wisi ilâ pa tamâta tonje, ande nanenju wisi-wisi ma ikeno papa i. Ambo naña apatea tu ma ao nanenju kalo-sukâna

ilâ pa tamâta tonge, ande nanenju kalo-sukâja ma ikeno papa i.”

¹⁶ Mine nde Maro Kindeni ɣandai ipateanzi tamâta ikura kinzi warakanzi nenzi ilo papa wa nenzi vetâja wa. Ipateanzi ikura i tamwata ne wisi-wisi nâ. ¹⁷ Nia ndoyo Maro Kindeni iporo pa Isip nenzi koipu ɣalae mine tu, “Naŋa muŋga apatea noko kupâŋga pwai koipu mine ɣana duvi ɣine kâ; naŋa ilonju tu atula nanenju walo kaika pwataki lâ noko ne vetâja tini, aku ilonju tu kinzi tamâta simo tâno ndoni ma siloŋo naŋa parinâŋgu.” ¹⁸ Mine kala kinda tasama tu ambo Maro Kindeni ipatea tu i ne wisi-wisi ma ikeno pa tamâta tonge, ande i ne wisi-wisi ma ikeno papa i. Ambo ipatea tu ma iveta tamâta tonge tâja kaika, ande i ma iveta ikura i tamwata ne pateâŋja mine.

¹⁹ Tiambô tamâta tonge lâ miki ɣginimi ma ikasoŋa naŋa mine tu, “Ambo Maro Kindeni uru iveta mine panzi tamâta, ande ɣana sâ kâ ɣga ilelea kinda ɣana vetâja soki kinda taveta, a? Ea ikura tu ikai kazâŋja pa Maro Kindeni ne pateâŋja, a?” ²⁰ Andeta noko kuloŋo ɣga; noko ea ɣga kutu kulelea Maro Kindeni ɣana i ne vetâja kâ, a? Tiambô kulo tâno ma ilelea tamâta ɣinde muŋga ipu i ku ma iporo papa tu, “Nana sâ kâ ɣga noko kupu naŋa apâŋga mine”, a? ²¹ Kinda tasama tu kulo-puŋa tamâta ikura tu ikai tâno pinde ku ipu kulo rua ikura i tamwata nâ ne pateâŋja. Ikura tu ipu kulo ara tonge ɣana wurâta ara kâ, aŋga kulo kaa tonge ɣana wurâta kaa nâ. Tiambô noko kutu i ne vetâŋja

ηinde nde soki, a?

²² Maro Kindeni itu iveta i ne wisi-nâna ipâنجa nia yo, aku itu kinzi tamâta rârâni ma sisama i ne walo kaika tona. Mine nde i ηandai ipasusu ηana izavarunzi kulo ηinde i muŋga ipatea tu ma izavarunzi. ²³ Aku Maro Kindeni ilo tu kinzi tamâta ma sisama i kilala pwataki tu i nde ara ku ara ndo. Mine kala iveta kie ara ndo pa kinda kulo pinde, kinda ηine i nia ndoyo ipatea tu ma muli tamo ara ndo kuku i lâ samba lawea. ²⁴ Ipatea kinda lâ, kala kinda tatogonzi kulo ηinde iveta kie ara panzi. Aku kinda ηandai tamo lâ Juda ηgu simbo nâ; kinda pinde tamo lâ tinikoa ηgu pinde tona.

²⁵ Maro Kindeni kawa ηgua ikeno lâ ηguatulâŋa tamâta muŋgâŋa Hosea ne pepa tini. Ηgu ηinde ikeno mine tu,

“Kinzi tamâta pinde simo lâ nanenju ηgu tia, andeta muli ηga naŋa ma apatu kinzi tamâta ηinde ηanzi tu, ‘Nanenju ηgu’. Muŋga naŋa ilonju konja panzi ηgu ηinde tia, andeta muli ηga naŋa ma ilonju ndo keno panzi.”

²⁶ Aku Hosea ingere ηgua pinde kilo mine tu,

“ ‘Nanayoni kinzi ηgu ηinde simo nia tonje, aku naŋa aporo panzi mine tu, ‘Miki ηandai nanenju tamâta ηga’. Andeta muli, lâ niani ndaina, ande naŋa ma aporo ηgua ηananzi ηgu ηinde mine tu, ‘Kinzi nde Maro Kindeni Via Tamwata natu wukale’.”

²⁷ Muŋgani Aisaia itula ηgua ηananzi Isrel ηgu mine tu,

“ ‘Ambo kinzi Isrel ɳgu ma sipâŋga kamb-wajenzi, sitogo paulo ikeno sâwa mine, ande Maro Kindeni ma ikainzi Isrel tamâta pinde nâ piti lâ kondoma ilo.

²⁸ Nana tu Maro Nalae ma ionzi tamâta rârâni lâ ɳgua nia, aku ma walele nâ ipare nia panzi marumbu lâ.”

²⁹ Ngua ɳjinde iyoke ɳgua tonge Aisaia iŋgere mine tu,

“Nia ndoyo Maro Kindeni Walo Tamwata ipatea timbunda nenzi vâsa ɳgu kiri-mwata nâ tu ma simo vianzi. Ambo i munja iveta mine tia, ande kinda rârâni ma naonda tia lâ, itogo nia ndoyo kinzi tamâta lâ Sodom lawea wa Gomora lawea wa naonzi tia mine nâ. Andeta tia.”

Kinzi Isrel ɳgu kalonzi tawana tia, kala sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra, ande tia

³⁰ Mine nde kinda ma taporo mana. Kinda ma taporo mine tu, “Kinzi tinikoa ɳgu munja simakâsa ɳalae koŋa tia ɳana sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Taitu ɳana nenzi kalo-tawana nâ, kinzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra marumbu lâ. ³¹ Aŋga kinzi Isrel ɳgu munja simakâsa ɳalae tina ɳana sipaveta kuku Mose ne ɳgua tukuŋa, ɳana tu kinzi situ ɳgua tukuŋa ɳjinde ikura tu ivetanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra, ande tia.”

³² Ninde nde duvi mine; kinzi Isrel ɳandai kalonzi tawana Maro Kindeni mao ɳga. Kinzi ilonzi tu warakanzi nenzi wurâta kaika nâ ma ivetanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

“Mira ηana isowe tamâta kenzi kâ” nde isowe kenzi marumbu lâ, kala sititia ku patanzi sindue.

³³ Maro Kindeni kawa ηguia ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Miki kalongo ηga; naŋa apatea mira tonge ηana isowe tamâta kenzi ku ivetanzi patanzi sindue. Aku naŋa ao mira ηinde imo Jerusalem lawea ilo. Tamâta ea kalo tawana i, ande i ma ikai maneti ηana ne kalo-tawana ηinde, ande tia ndo.”

10

Kinzi Isrel ηgu sizizâla ηana Maro Kindeni ne vetâŋa kâ

¹ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilongu ndo tu kinzi Isrel ηgu ma sipalele ilonzi kalonzi, ηana Maro Kindeni ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo. Aku ikura zo rârâni naŋa uru akai noŋa kaika papa i ηana kinzi kâ.

² Naŋa asama kilalanzi lâ, kala ηine aporo atula pwataki tu kinzi ilonzi ndo tu sipaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa ηinde. Taitu nenzi ilo-kalo ikeno soki-soki nâ. ³ Kinzi sizizâla ηana nzâla ηinde Maro Kindeni ipatea pa kinda tamâta ηana ma tamo ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinzi situ warakanzi nâ nenzi kaika ikura ηana ivetanzi sipâŋga mine. Mine kala kinzi ηandai sipono muli pa Maro Kindeni ne pateâŋa ηinde ηga. ⁴ Kinda tasama tu Kirisi iveta ηguia tukuŋa ipâŋga kanano. Mine nde kinda tamâta ea kalonda tawana Kirisi, ande kinda ηine rârâni tamo ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.

⁵ Mose mun̄ga iñgere ḥngua pinde ḥnananzi tamâta ḥjinde kalonzi tawana tu ḥngua tukunja ikura tu ivetanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Iñgere ḥngua mine tu, “Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku ḥngua tukunja rârâni ikura zo rârâni, ande ḥngua tukunja ma ivetanzi tamâta ḥjinde sikai via mao.”

⁶ Andeta kinda nenda kalo-tawana nâ nde nzâla ḥjana tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. I kawa ḥngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kaporo lâ warakami ilomi tu, ‘Ea ma ikâki ilâ samba ilo’ (ḥjana ikai Kirisi indue imâ kâ), ande kaporo mine ndimo. ⁷ Aku miki ma kaporo tu, ‘Ea ma indue ilâ mateña nianzi’ (ḥjana ikai Kirisi itaulo imâ kilo kâ), ande kaporo mine ndimo.” ⁸ Maro Kindeni iporo ḥngua mine tu, “Ngua ḥjinde ḥnandai ikeno malawae ḥnanami ḥnga. Njinde ikeno miki ilomi wa kawami ilo wa.” Njinde nde ḥngua ḥjana kalo-tawana ne nzâla, nzâlani ndaina maka uru kaporo katula kilala pwataki mine tu, ⁹ “Ambo miki ma kaporo kapatula nemi kalo-tawana pwataki tu, ‘Yesu nde Maro Nalae’, aku ma kalomi tawana mao tu Maro Kindeni ipaño Yesu lâ mateña nianzi imandi imo via kilo, ande Maro Kindeni ma ikaimi piti lâ kondoma ilo.” ¹⁰ Nana tu nenda kalo-tawana iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku kinda tapatula nenda kalo-tawana ḥjinde pwataki lâ kawânda, kala Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo. ¹¹ Maro Kindeni kawa ḥngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kalo tawana i, ande i ma ikai manjeti ḥjana ne kalo-tawana ḥjinde, ande

tia ndo.” ¹² Nana tu Maro Kindeni uru iveta kie taituni panzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ŋgu wa. Kinda tamâta rârâni nenda Maro Nalae taituni imo, aku i uru iveta kie arando panzi tamâta ea sikai nonja papa i tu ma ivilanzi. ¹³ Nana tu Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi, ande i ma ikainzi tamâta ŋinde rârâni piti lâ kondoma ilo.”

¹⁴ Andeta kalonjo ŋga; ambo tamâta pinde kalonzi tawana Maro Kindeni tia, ande kinzi ma sikura tu sikai nonja papa i mâsi mana, a? Ambo kinzi siloŋo i parina tia, ande ma sikura tu kalonzi tawana i mâsi mana, a? Ambo tamâta tonge itula ŋgua panzi tia, ande kinzi ma sikura tu siloŋo i parina mâsi mana, a? ¹⁵ Ambo Maro Kindeni ma isupwa tamâta tonge tia, ande tamâta tonge ma ikura tu itula ŋgua panzi mâsi mana, a? Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi tamâta sindeka ndo ŋana simora tamâta tonge imâ ŋana itula pâri ara panzi kâ.”

Kinzi Isrel ŋgu ilonzi pa pâri ara, nde tia

¹⁶ Andeta Isrel tamâta pinde nâ ilonzi pa pâri ara. Aisaia tamwata munja iporo ŋgua mine tu, “Maro Nalae, kinzi ŋandai kalonzi tawana ŋgua ŋinde maka katula panzi lâ ŋga.” ¹⁷ Mine nde tasama tu kinda tamâta ea taloŋo pâri ara, ande kinda ŋine nâ takura tu kalonda tawana. Aku ŋinde nde pâri ara ŋana Kirisi kâ. ¹⁸ Taitu nanenŋgu kasonjâna ikeno mine; tiambo kinzi Isrel ŋgu ŋandai siloŋo pâri ara ŋinde, tiya?

Naña apaimi tu kinzi siloño lâ. Maro Kindeni kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Nenzi sarawâŋa ilâ isala nia ndoni lâ tâno kulu,
aku tamâta lâ lawea ndoni siloño nenzi ɳgua ɳinde.”

19 Aku nanenju kasonjâŋa tonge kilo kala ikeno mine; tiambo kinzi Isrel ɳgu sizizâla ɳana ɳgua ɳinde duvi kâ, tiya? Naña apaimi tu kinzi sisama ɳgua duvi lâ. Nanayoni Mose itula Maro Kindeni kawa ɳgua pwataki panzi Isrel ɳgu mine tu,
“Naña ma avilanzi tamâta ɳgu kaa kaa pinde, nenzi ilo-kalo ara tia. Aku nanenju vetâŋa ɳinde ma iveta miki kapadâda ku wisimi nâna.”

20 Aku muli ɳga Aisaia kala itula Maro Kindeni kawa ɳgua kie taituni tona. Maro Kindeni iporo kaika mine tu,

“Tamâta pinde ɳandai siroto ɳana naña kâ, andeta kinzi ɳinde sisânda kulunju lâ. Mao nâ, tamâta pinde ɳandai sikasonjanzi tininzi pinde ɳana naña kâ, andeta naña apatua lâ nia yo panzi tamâtani ndaina.”

21 Andeta Aisaia itula Maro Kindeni kawa ɳgua kie tonge pwataki ɳananzi Isrel ɳgu mine tu,

“Ikura zo rârâni naña amo ao tiniŋgu ɳananzi ɳgu ɳinde. Naña atu aveta keŋgu ara nâ panzi. Andeta kinzi uru sipu nanenju ɳgua ututu, aku taŋanzi kaika ndo.”

11

Maro Kindeni ɳandai ipu muli ndo panzi Isrel ɳgu

¹ Ayo, naña Paulo neñgu kasonjâna toñge kilo kala ikeno mine; tiambo Maro Kindeni ipu muli panzi ne tamâta marumbu lâ, tiya? Naña apaimi tu i ipu muli panzi tia ku tia ndo. Naña warakângu kala amo Isrel ñgu tamwatângu. Naña nde Abraham ne vâsa. Naña nde Benjamin see.

² Nia ndoyo Maro Kindeni ipateanzi Isrel ñgu tu ma simo i tamwata ne ñgu, aku i ñandai ipu muli panzi ñga. Tiambo miki kazizâla ñana Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini, a? Ilia ino pa Maro Kindeni ku isowe ñgua lâ Isrel ñgu tininzi. Ikai noña mine tu, ³ “Maro Nalae, kala ñine kinzi sipunzi noko ne ñgua-tulâja tamâta rârâni sipamateteu lâ, aku sizavaru noko ne patarawâja nia rârâni marumbu lâ. Aku naña simbonju nâ apono muli pano, andeta situ sipu naña pâta amâte tonâ.” ⁴ Andeta Maro Kindeni itu ñgua taulo papa Ilia ku ilelea mine tu, “Nanengu tamâta pinde simo ñai yo, aku kinzi ñandai sipare tukunzi ku siwângi pa maro lanjeña Bal ñga. Kinzi tamâta ñinde kambwanjenzi ipânga lâ 7,000.” ⁵ Aku lâ zo ñine kala mine nâ, Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda ñgu kiri-mwata, aku ipatea tu kinda ma tamo i tamwata ne tamâta. ⁶ I ne wisi-wisi imâ pa kinda kala ipatea kinda lâ. Andeta i ñandai kalo ñgere ñana vetâja ara pinde munja taveta, ñineñga ipatea kinda ñga. Ambo Maro Kindeni ma uru ipateanzi tamâta ikura vetâja ara pinde kinzi munja siveta, ande i ne wisi-wisi nde mao tia. Andeta tia.

⁷ Mine kala kinda ma taporo mana. Kinzi Isrel

ŋgu simakâsa ŋalae tina ŋana sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, andeta ŋandai sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra ŋga. Maro Kindeni ipateanzi ŋgu kiri mwata nâ,aku kinzi ŋinde nâ sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra. Anja ŋgu ŋalae nde taŋanzi kaika nâ. ⁸ Vetâŋa ŋinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini. Iporo ŋgua ŋananzi taŋa-kaika tamwatanzi ŋinde mine tu,

“Maro Kindeni ivetanzi sipâŋga sitogo kapa mine. Mine kala matanzi ikura ŋana simora tia,aku taŋanzi nde ikura ŋana silonjo ŋgua tia. Kinzi simo mine lee simâ ipâŋga lâ zo ŋine.”

⁹ Aku Daviti kala itula ŋgua kie taituni ŋananzi Isrel ŋgu mine tu,

“Lâ zo ndia kinzi siveta wainja ŋalanala, ande ŋanja ilonju tu ndekâŋa ne zo ŋinde ma ipalele ku iyaula kinzi warakanzi, itogo nimbu ikai ŋgoa mine. Naŋa ilonju tu kinzi ma sikai pareŋa-nia ŋana nenzi vetâŋa potomule kâ. ¹⁰ Naŋa ilonju tu noko ma kuveta matanzi leva-leva, ŋana kinzi ma sikura tu simora kilo tia. Kuyaula kumbunzi totoroni, ŋana kinzi ma sikura tu simandi kaika kilo tia.”

Maro Kindeni iveta kie ara panzi tinikoa ŋgu

¹¹ Mine nde nanenju kasonjâŋa tonge kilo kala ikeno mine; muŋgani, lâ zo ŋinde kinzi Isrel ŋgu sipu mulinzi pa Maro Kindeni, tiambo kinzi sipayaula ndo lâ, tiya? Naŋa apaimi tu kinzi sipayaula ndo, ande tia. Kinzi sipu mulinzi papa,

aku ɣana duvi ɣinde kâ, Maro Kindeni ilâ panzi tinikoa Ʉgu ku iveta nzâla ɣana ikainzi piti lâ kondoma ilo. Iveta vetâja ɣinde tu ma isowe kinzi Isrel Ʉgu matanzi. ¹² Kinzi Isrel Ʉgu nenzi taŋa-kaika ɣinde ikai nzâla piti panzi Ʉgu ndoni simo tâno kulu, ɣana Maro Kindeni ne vetâja ara ndo ma imâ panzi. Kinzi Isrel Ʉgu simbe lâ, andeta ɣinde ivîlanzi Ʉgu pinde ɣana simo ara kâ. Mine nde kinda tasama tu muli Ʉga, lâ zo ɣinde kinzi Isrel tamâta ma sitaulo silâ pa Maro Kindeni kilo, ande i ne vetâja arara ma ipâŋga ɣalae tina panzi tamâta Ʉgu rârâni.

¹³ Ayo, kala ɣine naŋa atu aporo Ʉgua pa miki tamâta lâ tinikoa Ʉgu. Maro Kindeni ipatea naŋa ɣana atula pâri ara pwataki pa miki, aku naŋa andeka ɣalae ɣana nanenju wurâta ɣine. ¹⁴ Naŋa ilonju tu nanenju wurâta ɣine ma ipaŋo warakâŋgu neŋgu Ʉgu Isrel ilonzi kalonzi, ɣana kinzi ma sipadâda ɣana vetâja ara Maro Kindeni iveta panzi Ʉgu pinde, kala ma sipalele ilonzi kalonzi ku sitaulo pa i. ¹⁵ Muŋga, lâ zo ɣinde Maro Kindeni ipu muli panzi Isrel Ʉgu, ande iveta nzâla panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni ɣana ma sikura tu sipâŋga simo ilonzi kalonzi taitu kuku i. Mine nde kinda tasama tu muli Ʉga, lâ zo ɣinde i ma ikainzi Isrel Ʉgu sitaulo simâ papa i kilo, ande ɣinde ma ara ku ara ndo. Ninde ma itogo ipanjonzi mateŋa tamâta simo vianzi kilo mwasina. ¹⁶ Ambo tamâta tonge itu imomo puroŋa, aku ikai puroŋa katiŋe piti ku iveta patarawâŋa pa Maro Kindeni, ande

kinda tasama tu puronja njinde ndoni ipânga itogo Maro Kindeni ne kelekele. Ambo tamâta tonje ikai kâi mburu-mburu iveta patarawâna pa Maro Kindeni, ande kinda tasama tu kâi njinde ne laka nde i ne kelekele tona. *

¹⁷ Kinzi Isrel ñgu nde sitogo kâi “oliv” bâna. Andeta Maro Kindeni itoto kâi njinde ne laka pinde piti lâ. Añga miki ñgu pinde nde katogo kâi oliv ñgoi ne laka pinde. Maro Kindeni munja ikai miki ku iseñgemi lâ kâi oliv bâna njinde tini, ñana miki ma kakai kâi laka munjâna njinde nianzi. Kala ñine miki uru kakai sinji ara ndo lâ kâi njinde mburu-mburu,aku miki kamo ara nâ. ¹⁸ Taitu miki ma ilomi tu miki nde tamâta ara ndo ku kapolenzi kâi bâna njinde ne laka mao, mine ndimo. Ambo miki ilomi mine, ande kalomi ñgere sondo ñga. Miki kâi laka ñandai uru sinji ara kalua kâi mburu-mburu ñga. Mburu-mburu uru sinji ara ilua miki. ¹⁹ Tiombo miki ma kaporu tu, “Maro Kindeni ilo pa maka kâi ñgoi laka pinde, kala itotonzi kâi bâna laka njinde piti lâ ku ioma kakai nianzi.” ²⁰ Mao nâ, Maro Kindeni iveta mine lâ. Andeta kinzi ñandai kalonzi tawana i ñga, aku ñana duvi njinde kâ itotonzi piti lâ. Añga miki nde kalomi tawana i, aku ñana duvi njinde kâ miki kamo ara lâ kâi bâna njinde tini. Mine nde miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo. Miki

* **11:16 16** Ñgua tambirâna ñine nde duvi mine; kinda kalo-tawana tamâta pinde ñandai Juda tamâta ñga; kinda tamo lâ ñgu pinde. Andeta ñana nenda kalo-tawana kâ, Maro Kindeni ne ñgua pâna tava ne vetâna arara nde ikeno pa kinzi wa kinda wa.

kapakatona sondo ḥga. ²¹ Miki kalomi ḥgere sondo ḥana ḥine kâ; Maro Kindeni itotonzi kâi bâja ḥinde ne laka piti lâ. Aku mine nâ, ambo miki ma kapasuka warakami tinimi, ande i ma io miki yâti tia ndo.

²² Miki kalomi ḥgere sondo ḥga. Maro Kindeni nde kalo-sukâja warika, andeta i nde parenjania tamwata tonia. Tamâta pinde siveta kiesaka, kala ipare nia panzi. Ambo miki ma kamo i ne kalo-sukâja kalo, ande i ma kalo sukâja nâ pamî. Ambo tia, ande i ma itoto miki piti tonia. ²³ Ambo kâi bâja ne laka ḥinde i muṅga itotonzi piti ma sipalele ku ma kalonzi tawana i, ande i ma isen̄genzi sitaulo simâ pa kâi tini kilo. Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu isen̄genzi sitaulo simâ kilo. ²⁴ Miki tamâta lâ ḥgu pinde, muṅga miki nde kâi oliv ḥgoi tonge ne laka, andeta Maro Kindeni itoto miki ku isen̄gemi lâ kâi oliv bâja ḥinde tini. Andeta kâi bâja ḥinde nde miki niami sondo, ande tia. Mine nde mao nâ, Maro Kindeni ikura ndo ḥana ikainzi kâi bâja ḥinde ne laka mao ku isen̄genzi sitaulo simâ pa warakanzi nenzi kâi ḥinde tini kilo.

Maro Kindeni itu itula ne wisi-wisi kilala pwataki panzi tamâta ndoni

²⁵ Niṅgu-nambwe wukale, na ja ilonju tu miki ma kasama ḥgua paveâja ḥine ne duvi sondo. Na ja tiningu pwâka tu miki ma ilomi tu nemi ilo-kalo nde ḥjalaе ndo. ḥgua paveâja ḥinde nde duvi mine; kinzi Isrel ḥgu tajanzi kaika ndo, andeta kinzi ma simo mine ikura zo rârâni, ande tia. Kinzi ma simo mine lee ikura lâ zo muli ḥinde kinzi tamâta lâ tinikoa ḥgu ma simâ papa

Maro Kindeni, ikura kambwañenzi ηapia ipatea panzi mun̄gani lâ. ²⁶ Aku lâ zo ɳinde, ɳineŋga Maro Kindeni ma ikainzi Isrel tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. Maro Kindeni kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Isrel nenzi Yautâŋa Tamwata ma iyoka pa Jerusalem lawea ikeno Saion Tuu kulu ɳinde imâ. Aku i ma ivetanzi tamâta rârâni lâ Yakopu ne vâsa ɳgu sipile nenzi mâsi ɳana sipu mulinzi papa i kâ. ²⁷ Aku lâ zo ɳinde naŋa ma aveta mbutukunâŋa kunzi ɳana azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi.”

²⁸ Kinzi Isrel ɳgu sipu mulinzi pa Yesu ne pâri ara marumbu lâ. Mine kala kinzi simo Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta, aku ɳinde ivila miki tamâta lâ tinikoa ɳgu. Andeta Maro Kindeni kalo ɳgere ɳana kinzi Isrel ɳgu timbunzi simo mun̄gâŋa ɳinde, kala ipatea tu i ma tini mwasa pa nenzi vâsa ɳgu. ²⁹ ɳana tu Maro Kindeni ne vetâŋa kilala ikeno mine; ambo ipateanzí tamâta pinde tu simo i ne ɳgu, aku iveta kie ara panzi, ande i ma muli ipalele ku ipu muli panzi, ande tia ndo. ³⁰ Mun̄ga miki tamâta lâ tinikoa ɳgu tanjamí kaika pa Maro Kindeni. Andeta zo ɳine kinzi Juda ɳgu uru tanjanzi kaika mine nâ. ɳana duvi ɳinde kâ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa miki marumbu lâ. ³¹ Kala ɳine kinzi Juda tamâta simora tu Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pamí lâ, ande kala tanjanzi kaika papa i. Andeta muli ɳga Maro Kindeni ne wisi-wisi ma ilâ pa kinzi tona. ³² Maro Kindeni isâu pa tanja-kaika ne mâsi tu ikainzi tamâta rârâni kaika mun̄ga

lâ ñga. Ninde nde duvi mine; i ilo tu i ne kalo-sukâja ma ilâ panzi tamâta rârâni.

Ara ñana kinda ma tapanea Maro Kindeni

³³ Opopo! Maro Kindeni ne vetâja rârâni nde ara ku ara ndo! I ne ilo-kalo nde ñalae ndo, indue lâ lâmbu itogo tâi geza-geza mine. Kinda tamâta takura tu tasama i ne ilo-kalo ñinde duvi tia ndo. Mana mana ñga iveta mâsi kie-kie, a? Njine kinda tazizâla ndo ñana. ³⁴ Ninde iyoke Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ea ikura tu isama Maro Nalae ne ilo-kalo, a? Anja ea ikura tu ipanana i ñana ilo-kalo pinde, a? ³⁵ Ea kelekele tonje ilua Maro Kindeni, kala Maro Kindeni ma ikatu kelekele ñinde tauulo papa i, a? Tia ndo kanano!”

³⁶ Maro Kindeni tamwata ipulianzi kelekele rârâni sipânga lâ, aku imo kelekele rârâni warika. Kelekele rârâni nde i simbo nâ ne. Kinda ma tapanea i ña tasuka kâki ikura zo rârâni, ma taveta mine ku tamo nâ. Mao.

12

Kinda ma tao warakânda karaenda ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawânya mine

¹ Niñgu-nambwe wukale, Maro Kindeni ne wisi-wisi nde ñalae tina. Mine nde naña ano kaika pamî tu miki ma kao warakami karaemi ndoni ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawânya via kâ mwasina. Ninde ma itula pwataki tu miki ilomi ndo tu kamo i tamwata ne tamâta, aku ma itula pwataki tu miki ilomi tu kaveta ikura i ne

ilo papa mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kapanea i mao.

² Miki ma kapaveta kuku tâno ɻnine ne vetâna kaa kaa kilo ndimo. Ara ɻana miki ma kasâu pa Maro Kindeni tu ma iveta ilomi kalomi ipâŋga wasaseki ndo. Ambo i ma iveta mine pa ilomi kalomi, ande miki ma kakura tu kasama sondo ɻana vetâna arara wa, vetâna ndia i ilo papa wa, vetâna rârâni ipakura kuku i ne pateâna ɻjinde wa.

Kinda taitu-taitu ma taveta wurâta ndia Maro Kindeni ipatea pa kinda

³ Maro Kindeni ne wisi-wisi uru imo ku naŋa. Mine nde i muŋgani ipateana ɻana aveta wurâta papa i kâ. Mine kala naŋa atu aporo ɻgua mine pa miki taitu-taitu; miki ma ilomi tu nemi ilo-kalo wa vetâna ara ipole tamâta pinde nenzi ilo-kalo wa vetâna ara, mine ndimo. Ara ɻana miki taitu-taitu ma kalea sondo pa warakami nemi vetâna, ikura kalo-tawana ndia Maro Kindeni muŋga ipatea pamî. ⁴ Kinda tasama tu tamâta taitu karae taitu nâ keno, andeta i kie-mbalau wa ɻnai nde pinde-pinde rârâ, aku nenzi wurâta piti piti. ⁵ Aku kinda kalo-tawana tamâta kala mine nâ, kinda kambwanjenda ɻjalae, andeta tapasipa lâ taitu kuku Kirisi kala tamo tatogo karaenda taitu mine. Aku kinda rârâni taitu-taitu tamo nambwe nambwe kala uru tapamarerea. ⁶ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda lâ, kala iwae wisi-ara kie-kie pa kinda taitu-taitu. Mine nde ara ɻana kinda ma taveta wurâta papa i ikura wisi-ara ndia ipatea pa kinda mine. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɻana itula Maro

Kindeni kawa ɳgua, ande ara ɳana i ma itula ɳgua ikura i ne kalo-tawana mine. ⁷ Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɳana ikai kuleŋa panzi kalo-tawana tamâta, ande ara ɳana i ma iveta wurâta ɳinde sondo. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɳana ikai wurâta pananâja, ande ara ɳana i ma iveta wurâta ɳinde sondo. ⁸ Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɳana ipu tini kaika panzi i tini pinde, ande ara ɳana i ma iveta wurâta ɳinde sondo. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɳana isukanzi tini pinde ɳana kelekele ikeno panzi tia, ande ara ɳana i ma kelekele rârâ ilanzi. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɳana imo tamâta mbwananâja, ande ara ɳana i ma imandi kaika ɳana ne wurâta ɳinde kâ. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ɳana kalo sukâja ɳananzi tini pinde, ande ara ɳana i ma indeka nâ ɳana iveta mine.

Kinda ma tao ilonda ndo ilâ panzi tininda pinde

⁹ Miki ma kao ilomi ndo ilâ mao nâ panzi tinimi pinde. Miki ma kapu mulimi ndo pa vetâŋa potomule, aku kapaipa sondo kuku vetâŋa ara. ¹⁰ Miki ma tinimi mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta, ɳana tu miki kamo nambwe nambwe mao. Aku miki ma kandeka nâ ɳana kasukanzi tinimi pinde ɳanzi kâki tona. ¹¹ Miki ma kmandi kaika ɳana nemi kalo-tawana kâ ikura zo rârâni. Miki ma kakai wulitia ndimo. Ara ɳana miki ma ilomi ndo tu kaveta wurâta pa Maro Nalae. ¹² Miki uru kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pamî. Mine nde ara ɳana

miki ma kao tinimi tava ndekâŋa nâ. Ambo malia pinde ma imâ ipâŋga pamî, ande miki ma kamandi kaika ku kamo nâ. Aku miki ma kakai noŋa pa Maro Kindeni ikura zo zo. ¹³ Ambo nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde siroto ŋana kelekele pinde kâ, ande miki ma kakai nemi mbaliŋa ku kavilanzi. Ambo tamâta pinde soka lombo pa lawea pinde simâ sipâŋga nemi lawea, ande miki ma kakatonanzi sondo lâ nemi luma ilo. ¹⁴ Ambo tamâta pinde ma siveta kenzi sakamao pamî, ande miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nâ panzi. Mao nâ, miki ma kano pa i tu ma iveta kie ara nâ panzi. Miki ma kano pa i tu ma izavarunzi, mine ndimo. ¹⁵ Ambo tamâta tonge indeka, ande miki ma kandeka kuku i. Ambo tamâta tonge ita, ande miki ma kata kuku i. ¹⁶ Miki ma kaveta vetâŋa ara kie taituni panzi tamâta ndoni. Miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo. Aku miki ma ilomi ara ŋana kaveta mete kunzi sugorai tamwatanzi tona. Miki ma ilomi tu, “Nanenju ilo-kalo nde ara ndo, ipole tamâta pinde nenzi ilo-kalo”, mine ndimo.

¹⁷ Ambo tamâta tonge ma iveta kie sakamao pamî, ande miki ma kakatu vetâŋa sakamao taulo papa i ndimo. Ikura zo rârâni miki ma kapakatona sondo ku kapaveta kuku vetâŋa ndia kinzi tamâta rârâni uru simora tu vetâŋa ara. ¹⁸ Miki warakami ma ilomi pa pawanya wa kazâŋa wa, mine ndimo. Ikura zo rârâni miki ma karoto nzâla ŋana kamo ilomi kalomi taitu kunzi tamâta rârâni. ¹⁹ Niŋgu-nambwe wukale, miki warakami ma kakatu vetâŋa soki

ndia tamâta pinde siveta pami tauulo panzi, mine ndimo, ɻana tu Maro Kindeni ne wisi-nâna ma muli ikatu nenzi vetâŋa ɻinde nia panzi. Maro Kindeni kawa ɻgua ikeno lâ pepa tini mine tu, "Maro Nalae iporo mine; 'Pareŋa-nia nde naŋa warakâŋgu nâ nengu wurâta. Naŋa warakâŋgu ma apere nia panzi tamâta ɻana nenzi vetâŋa soki kâ.' " ²⁰ Kinda nenda nzâla tonge keno. Maro Kindeni kawa ɻgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

"Ambo putole ipu noko ne kazâŋa tamâta, ande noko ma kâpwa kulua ika. Ambo irakoŋa ɻana lââ kâ, ande lââ kulua inu. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma mai ɻana ne vetâŋa soki kâ."

²¹ Miki ma kasâu pa vetâŋa sakamao tu ipolemi, mine ndimo. Ambo miki ma kapaveta kuku vetâŋa ara, ande ɻinde ma itawa vetâŋa sakamao ndue lâ.

13

Kinda ma taveta ikura kinzi koipu kawanzi ɻgua mine

¹ Maro Kindeni ilo tu kinda tamâta rârâni ma taveta ikura nenda koipu kawanzi ɻgua mine. Kinda tasama tu kinzi koipu sipâŋga nâ siveta wurâta, ande tia. Maro Kindeni ipateanzi tamâta ɻinde taitu-taitu ɻana sikai koipu panzi tamâta pinde kâ.

² Mine nde tamâta ea taŋa kaika pa koipu ne ɻgua, ande i taŋa kaika pa Maro Kindeni tonia, ina munja ipatea koipu ɻinde tu ikai wurâtani ndaina. Aku tamâta ea taŋa kaika pa koipu ne

ŋgua ma ipayaula tamwata ku ma ikai pareŋania ŋana ne vetâŋa ŋinde kâ. ³ Nana tu tamâta ea kinzi uru siveta vetâŋa ara, ande kinzi ŋinde ŋandai siruru ŋana nenzi koipu ŋga. Anŋa tamâta ea kinzi uru siveta vetâŋa sakamao, kinzi ŋinde nâ siruru ŋananzi koipu. Mine nde kalonjo ŋga; ambo noko kutu kumo tava ilo pisi lâ koipu nao, ande noko ma kupaveta kuku vetâŋa ara nâ. Nineŋga koipu ma isuka noko ŋa kâki. ⁴ Nana tu koipu nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta ŋana ivilano tu kumo ara kâ. Andeta kuloŋo ŋga; ambo noko ma kuveta vetâŋa potomule, ande ara ŋana noko ma kururu. Noko kusama tu koipu isanja ua lâ mbau ilo, aku i ŋandai isanja ŋinde kaa nâ ŋga. Ikai Maro Kindeni ndamwa ku ipare nia panzi tamâta ea uru siveta vetâŋa potomule. ⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni uru ipare nia panzi tamâta ea taŋanzi kaika pa nenzi koipu, aku ilonda kalonda kala itula pwataki tu mâsi ŋana taveta ikura kawanzi ŋgua mine nde mâsi ara. Mine kala kinda ma tapono muli panzi.

⁶ Kinzi koipu uru siveta nenzi wurâta ikura zo zo, aku simo Maro Kindeni ne wurâta tamâta ŋana sikai poe pamî kâ. Nana duvi ŋinde kâ miki uru kao mbumbu ilâ panzi koipu. ⁷ Kelekele ndia kinzi koipu sipatea tu miki ma kao ilâ panzi, ande ŋinde miki ma kalanzi. Ambo kinzi sipatea tu miki ma mbumbu kalanzi, ande miki ma kaveta ikura nenzi ŋgua mine. Ambo kinzi simo mbâna-mbâna pamî, ande miki ma kamege ŋananzi ku kasuka ŋanzi kâki.

Kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda

pinde

⁸ Ambo tamâta pinde nenzi mbuku ikeno pamî, ande miki ma katu ñana mbuku ñinde rârâni. Miki ma kapile keno ndimo. Andeta mbuku taitu nâ ma ikeno pamî ikura zo rârâni, aku ñinde nde mâsi ñana tinimi mwasa panzi tinimi pinde. Ñana tu tamâta ea uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande ipono muli pa ñgua tukuña rârâni marumbu lâ. ⁹ Kinda tasama ñgua tukuña sañao lâ, kala kasama tu ñgua tukuña pinde ikeno mine: “Noko ma kupalulua noko tini kuku tamâta tonge kaiwa ndimo; noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma ilo yosi pa tamâta tonge ne kelekele ndimo.” Aku tukuña kiekie rârâ pinde kala ikeno tona. Andeta tukuña rârâni nde ipânga kanajo lâ tukuña taitu ñine; “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.” ¹⁰ Ambo tamâta tonge uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande i ma iveta kie sakamao panzi, ande tia. Mine kala tamâta ea uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande ipono muli pa ñgua tukuña rârâni marumbu lâ.

Kinda ma tapakatona sondo nâ

¹¹ Miki ma kapaveta sondo kuku tini-mwasa ne vetâja ara ñinde, ñana tu zo ñga imâ ipânga laiti lâ. Miki ma kakeno ndimo. Matami parenge kamandi sânda ñga! Miki kasama tu nanayoni, lâ zo ñinde kinda tapalele ilonda kalonda ku tao nenda kalo-tawana ilâ pa Kirisi, ande Maro Kindeni ne zo ñana ikai kinda piti lâ kazâja ilo nde imo malawae mwasa. Andeta kala ñine zo

ηinde imâ ipânga laiti lâ. ¹² Mbo ηga imâ ηana marumbu kâ, aku laiti ηana mbwale pwataki kâ. Mine nde ara ηana kinda ma tapile kondoma ne vetâŋa rârâni, aku tapaveta kuku sinâla ne vetâŋa, itogo zugu tamâta isawa paraŋa ne singâra kaika lâ tini mwasina. ¹³ Kinda ma tapakatona sondo, tatogo tamâta uru iyoka kari ne sinâla ilo. Kinda ma tandeka potomule wa tanu lâ kaika tadauda wa, mine ndimo. Kinda ma tapalulua tininda potomule wa tapaveta kuku vetâŋa sakamao kie-kie wa, mine ndimo. Aku kinda ma tapawa potomule wa ilonda yosi panzi tininda pinde nenzi kelekele wa, mine ndimo. ¹⁴ Ara ηana kinda ma tasawa Maro Nalae Yesu Kirisi lâ tininda itogo paraŋa ne pasawaŋa kaika mwasina. Miki ma kasâu pa ilo-kalo singa tu ilanjemi ηana kapono muli kilo pa vetâŋa potomule kâ, mine ndimo.

14

Kinda ma talea pa tininda pinde nenzi vetâŋa ndimo

¹ Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ikeno kaika tia, ande ara ηana miki ma ilomi ara papa i ku kakai imâ imo kumi. Taitu miki ma kapawa ηgua kuku i ηana ilo-kalo ndia keno papa, mine ndimo.

² Tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika lâ. Mine nde kinzi uru sika kâpwa ndoni. Anja tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika konja tia, kala uru sindi kaika pa warakanzi tu ma sika simbi tia kâ. ³ Tamâta ea uru ika kâpwa ndoni, ande i ma ilo sakamao ηananzi tamâta

ŋinde uru sika simbi tia, mine ndimo. Anja tamâta ea uru ika simbi tia, ande i ma ilo tu kinzi tamâta ŋinde uru sika kâpwa ndoni nde siveta kiesaka, ande i ma ilo mine ndimo, ŋana tu Maro Kindeni ikainzi tamâta ŋinde lâ kala simo i ne ŋgu tona. ⁴ Noko nde ea kala kutu kulea pa vetâŋa pinde tamâta ŋalae tonge ne wurâta tamâta uru iveta, a? Wurâta tamâta ŋinde ne tamâta ŋalae simbo nâ ma ipatea tu i iveta ne wurâta ara tâku ara tia tâku. Andeta nanenju morâŋa tu i ne wurâta ma ipâŋga ara nâ, ŋana tu Maro Ŋalae tamwata ma ipu tini kaika papa i wa isuka i wa.

⁵ Tamâta pinde kalonzi tawana tu zo pinde nde zo sapâŋa, aku zo sapâŋa ŋinde sipolenzi zo pinde rârâni. Anja tamâta pinde kalonzi tawana tu zo rârâni nde kie taituni. Andeta ara ŋana kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma kalonzi ŋgere sondo munja lâ ŋga, ŋinenja siveta ikura warakanzi ilonzi kalonzi itula panzi mine.

⁶ Tamâta pinde simege ŋana Maro Ŋalae kâ, kala kalonzi tawana tu zo pinde nde sapâŋa. Aku tamâta pinde simege ŋana Maro Ŋalae kâ, kala kawanzi ndanje pa Maro Kindeni ŋinenja sika simbi. Anja tamâta pinde simege ŋana Maro Ŋalae kâ, kala kawanzi ndanje pa Maro Kindeni, ŋinenja sindi kaika pa warakanzi tu ma sika simbi tia kâ. ⁷ Kinda tasama tu ambo kinda tamo viânda, ande nenda via ŋine ŋandai warakânda nâ nenda kelekele ŋga. Aku mine nâ, ambo kinda ma tamâte, ande nenda mateŋa ŋinde ŋandai warakânda nâ nenda kelekele ŋga. ⁸ Ambo kinda tamo viânda, ande Maro

Nalae ikai poe pa nenda via. Ambo tamâte, ande Maro Nalae ikatona ɳinde tonâ. Ambo kinda tamo viânda tâku tamâte tâku, ande kinda tamo Maro Nalae ne tamâta.

⁹ Nana duvi ɳinde kâ Kirisi imâte ɳineŋga imandi imo via kilo. Mine kala i imo Maro Nalae panzi tamâta muŋga simâte wa kinzi tamâta simo vianzi wa. ¹⁰ Ayo, aŋga miki tamâta pinde, ɳana sâ kâ ɳga miki uru kalea pa nimi-nambwe nenzi vetâŋa ku kaporo soki panzi, a? Nana sâ kâ ɳga miki pinde uru kaporo ɳgua pavaligîŋa panzi nimi-nambwe, a? Miki kasama tu muli ɳga kinda rârâni ma tamandi lâ Maro Kindeni ne ɳgua nia. ¹¹ Njinde iyoke Maro Kindeni kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

"Naŋa Maro Nalae, naŋani uru amo mine ku amo nâ, naŋa aporo mao kanaŋo tu muli ɳga kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma simâ pa naŋa ku ma sipare tukunzi ɳana sipea naŋa kâ. Kinzi rârâni ma siporo situla pwataki tu naŋa warakâŋgu nde Maro Kindeni mao."

¹² Mine nde kinda tasama tu kinda rârâni taitu-taitu ma tapatula pa Maro Kindeni ɳana vetâŋa rârâni muŋga taveta ɳinde duvi.

Kinda ma tavetanzi ninda-nambwe simbe ɳana siveta kiesaka kâ, mine ndimo

¹³ Mine nde ara ɳana kinda ma tapile mâsi ɳana tataleanzi ninda-nambwe ɳana nenzi vetâŋa kâ. Ara ɳana miki taitu-taitu ma ilomi patea tu, "Naŋa ma alaŋenzi ningu-nambwe ku avetanzi simbe ɳana siveta kiesaka kâ, ande ma tia." ¹⁴ Naŋa Paulo apaipa kuku Maro

Nalae Yesu Kirisi marumbu lâ. Mine nde naŋa asama sondo tu kelekele tonge tamwata ikura tu iveta tamâta ipâŋga ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Taitu kalongo ŋga; ambo tamâta tonge kalo tawana tu kelekele tonge ma iveta i ipâŋga ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande mao nâ, kelekele ŋinde ma iveta i ilo muso. ¹⁵ Ambo noko uru kuka kâpwa tonge, andeta noko ninambwe kalo tawana tu kâpwa ŋinde nde muso lâ Maro Kindeni nao, ande noko ne vetâŋa ŋinde ma iveta ninambwe ŋinde ilo rârâ. Aku noko ne vetâŋa ŋinde ma itula pwataki tu noko kupu muli pa tini-mwasa ne vetâŋa marumbu lâ. Kirisi imâte ŋana iyaute noko ninambwe ŋinde piti lâ kondoma ilo. Ambo noko ne kâŋa-nuŋa ma iyaula i ne kalo-tawana, ande ŋinde ma ara tia ndo. ¹⁶ Ambo noko kutu kelekele tonge nde ara nâ lâ Maro Kindeni nao, ande kupakatona sondo ŋga. Tia ma noko ne vetâŋa iveta tamâta pinde wisinzi nâna ku ma siporo tu, “Wa, kelekele ŋinde ikeno muso lâ Maro Kindeni nao”. ¹⁷ Ŋana tu Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ ande piti ndo ŋana kâŋa-nuŋa ne mâsi wa tukunja wa. Koroani Sapâŋa ipulia mâsi pinde ipâŋga lâ ilonda kalonda, aku mâsi ŋine nâ nde kelekele ŋalae: mâsi ŋana taveta ikura Maro Kindeni ilo papa mine, aŋga mâsi ŋana tamo ilonda kalonda taitu kunzi tininda pinde, aŋga mâsi ŋana ilonda ndeka. ¹⁸ Maro Kindeni ilo ara ndo pa tamâta ea ipono muli pa Kirisi ku ipaveta kuku mâsi mine, aku kinzi tamâta kala ma ilonzi ara mine nâ ŋana tamâta ŋinde ne vetâŋa.

¹⁹ Mine nde ara ηana kinda ma tapaveta kuku vetāŋa ndia rârâni uru iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu kunzi tininda pinde. Aku ara ηana kinda ma tapaveta kuku vetāŋa ndia rârâni uru isuka tininda pinde nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika tona. ²⁰ Noko ma kusâu pa kâŋa-nuja ne mâsi tu iyaula Maro Kindeni ne wurâta, mine ndimo. Mao nâ, lâ Maro Kindeni nao, kâpwa ndoni nde ara ndo ηana taka kâ. Taitu kuloŋo ηga; ambo noko kuka kâpwa tonge, aku ηinde iveta tamâta tonge imbe ηana iveta kiesaka kâ, ande noko ne vetâŋa ηinde nde soki ndo. ²¹ Ambo noko kutu kuka simbi tâku kunu lââ kaika tâku kuveta vetâŋa ndia tâku, andeta ηinde ma iveta noko ninambwe imbe ηana iveta kiesaka kâ, ande ara ηana noko ma kupile vetâŋa ηinde.

²² Noko ne ilo-kalo ηana kâŋa-nuja kâ nde noko tamwata ku Maro Kindeni rua nâ nemi kelekele. Ambo tamâta tonge kalo tawana tu kâpwa ndoni nde ara nâ lâ Maro Kindeni nao,aku ilo rua-rua tia, ande tamâta ηinde ma indeka nâ. ²³ Andeta kaloŋo ηga; ambo tamâta tonge ilo rua-rua ηana kâpwa tonge kâ, andeta ikai ika nâ, ande iveta soki lâ Maro Kindeni nao, ηana tu i ne kalo-tawana ηandai igagati i ηana ika kâpwa ηinde ηga. Ambo noko kalo tawana tu vetâŋa tonge nde soki, andeta kulâ kuveta vetâŋjani ndaina, ande noko kuveta kiesaka.

15

Kinda ma tapono muli pa Yesu Kirisi

¹ Kinda tamâta pinde nenda kalo-tawana ikeno kaika. Ara ηana kinda ma tavilanzi tamâta pinde ηana sikale nenzi malia kâ, kinzi ηinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia. Kinda ma ilonda ηana tapavila warakânda nâ ndimo.

² Ara ηana kinda rârâni taitu-taitu ma tavilanzi ninda-nambwe wukale tu ma simo ara kâ, ηana tu vetâŋa mine ma iveta nenzi kalo-tawana ipâŋga kaika. ³ Kinda tasama tu Kirisi tamwata ηandai ilo tu ma ipavila tamwata nâ. Malia ipâŋga papa i ikura Maro Kindeni kawa ηguá Daviti inđere lâ pepa tini mine tu, “Lâ zo ηana kinzi tamâta siporo ηguá pavaligija pa noko, ande nenzi ηguá soki ηinde imâ ikai naŋa toná.”

⁴ Nanayoni kinzi ηguá-tulâŋa tamâta singere Maro Kindeni kawa ηguá lâ pepa tini, aku ηguá ηinde rârâni ne wurâta nde ηana ipanana kinda kâ. Ngua ηinde ne wurâta nde ηana ipu tini kaika pa ilonda kalonda, ηana kinda ma takura tu tamandi kaika ku tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pa kinda.

⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ uru ipu tini kaika pa ilonda kalonda, aku i simbo nâ uru isuka kinda tu tamandi kaika. Naŋa ano tu ina ma ivila miki ηana kapono muli pa Yesu Kirisi ku kamo ilomi kalomi taitu nâ. ⁶ Ambo i ma iveta mine, ande miki rârâni ma kakura tu kamâ taitu kapanea nenda Maro Nalae Yesu Kirisi tama Maro Kindeni tasuka i ηa kâki.

Kirisi ivilanzi Juda ηgu sitavanzi ηgu pinde rârâni

⁷ Mine nde ara ηana miki rârâni ma kande ka nâ ηana kakainzi nimi-nambwe kalo-tawana

tamâta rârâni simâ simo kumi, ikura Kirisi indeka ɳana ikai miki kamo kuku i mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande paneâŋga ma ilâ pa Maro Kindeni. ⁸ Nana tu Kirisi ipâŋga wurâta tamâta panzi Juda ɳgu ɳana itula Maro Kindeni ne ɳgua mao pwataki panzi. I ne wurâta ɳinde iveta ɳgua pâŋga rârâni Maro Kindeni muŋga iveta kunzi Juda ɳgu timbunzi ɳinde tu ipâŋga kanaŋo. ⁹ Kirisi isama tu kinzi tamâta lâ tinikoa ɳgu ma simora i ne wurâta ɳinde ku ma sipanea Maro Kindeni ɳa ɳana i ne wisi-wisi kâ. ɳinde iyoke Daviti kawa ɳgua ikeno lâ wâŋgiŋa paneâŋga kâ ne pepa tini mine tu,

“ ‘Naŋa ma kawâŋgu ndaŋge pano lâ kinzi tinikoa ɳgu naonzi. Naŋa ma awâŋgi apaneano asuka noko ɳa kâki.’”

¹⁰ Aku ɳgua tonge kala ikeno mine tu,

“ ‘Miki tamâta lâ tinikoa ɳgu, miki kandeŋka katavanzi Maro Kindeni ne pateâŋga tamâta ɳgu.’”

¹¹ Aku ɳgua tonge kala ikeno mine tu,

“ ‘Miki tamâta lâ tinikoa ɳgu ndoni, miki rârâni kapanea Maro ɬalae kasuka i ɳa kâki. Miki tamâta kamo tâno ndoni, miki kawawa i!’”

¹² Aku Aisaia kala iporo ɳgua kaŋa taituni mine tu,

“ ‘Maro Kindeni ma io koipu wasaseki tonge ipâŋga lâ Daviti tama Jesi see, aku i ma ikai poe panzi tamâta lâ tinikoa ɳgu. Kinzi tamâta ɳgu ɳinde ndoni ma sio tininzi ɳana i ne zo ɳana ivetanzi simo ara kâ.’”

¹³ Maro Kindeni simbo nâ uru ipu tini kaika pa kinda, kala tao tininda papa i tu ma iveta kie ara pa kinda. Miki nemi kalo-tawana ikeno papa i, aku naŋa ano tu i ma io ndekâŋa tava wisipisi sipipi ndo lâ ilomi kalomi. Nineŋga Koroani Sapâŋa ne walo kaika ma isukami ŋana kamandi kaika ndo ku kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pamí.

Paulo indeka ŋana wurâta ŋinde Maro Kindeni ipatea papa i

¹⁴ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa warakâŋgu kalongu tawana tu miki uru kapaveta kuku vetâŋa ara ikura zo rârâni, aku ilo-kalo ara nde ipipi lâ ilomi kalomi. Mine nde miki taitutaittu kakura tu kapanananzi kalo-tawana tamâta pinde. ¹⁵ Taitu kala ŋine naŋa aŋgere ŋgua kaika pinde imâ pamí. Naŋa atu apaŋo ilomi kalomi, ŋana miki ma kalomi ŋgere sondo kilo ŋana ŋgua ŋinde kâ. Naŋa ŋandai aruru ŋana aŋgere ŋgua kaŋa mine ŋga, ŋana tu Maro Kindeni munjgani io ne wisi-wisi imâ pa naŋa, kala ipatea naŋa ¹⁶ tu amo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta panzi tamâta lâ tinikoa ŋgu. Naneŋgu wurâta nde ŋana atula Maro Kindeni ne pâri ara panzi. Mine kala naŋa amo atogo patarawâŋa tamâta mine,aku uru akainzi tamâta lâ tinikoa ŋgu aonzi silâ pa Maro Kindeni itogo patarawâŋa i ilo ndo papa mwasina. Aku Koroani Sapâŋa ikainzi tamâta ŋinde ku ivetanzi sipâŋga Maro Kindeni ne ŋgu mao.

¹⁷ Naŋa apaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala naŋa andeka nâ ŋana wurâta ŋine Maro Kindeni

ipatea pana. ¹⁸⁻¹⁹ Naŋa ma amandi kaika atula ŋgua pwataki ŋana kelekele taitu nâ. Naŋa ma atapâri ŋana vetâŋa ara ŋinde Kirisi iveta panzi tamâta lâ tinikoa ŋgu lâ nanen̄gu wurâta tini. Igagati ilonzi kalonzi ŋana sipono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua. Koroani Sapâŋa ne walo kaika uru ivila nanen̄gu ŋgua wa vetâŋa wa, aku ivilana ŋana aveta mâsi kaika kie-kie pinde tona. Mine nde wurâta ŋine ipâŋga kanaŋo lâ. Nia ndoyo naŋa amandi atula pâri ara ŋana Kirisi kâ lâ Jerusalem lawea mun̄ga lâ, ŋinen̄ga aveta mine ayoka alâ akura nia nia lee apâŋga lâ Ilirikum tâno. ²⁰ Ikura zo rârâni, naŋa ilon̄gu ndo tu atula pâri ara panzi tamâta lâ lawea ndia Yesu Kirisi parina ŋandai ipâŋga panzi ŋga. Naŋa aporo ŋgua tambirâŋa mine tu naŋa tiniŋgu pwâka tu apa luma kâki lâ sâmbwe ŋinde tamâta tonge mun̄ga ingunu lâ imandi. ²¹ Nanen̄gu vetâŋa ŋinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“ Tamâta pinde ŋandai siloŋo i parina ŋga, andeta kinzi ŋinde ma simora i nao. Aku tamâta pinde ŋandai siloŋo i kawa ŋgua ŋga, andeta kinzi ŋinde ma sisama ŋgua ŋinde kie sondô.”

Paulo itu ikalelenzi lâ Rom lawea, ŋinen̄ga ma ilâ pa Spen tâno

²² Nanen̄gu wurâta ŋine uru ipono naon̄gu ikura zo rârâ. Mine kala naŋa ŋandai amâ akalele miki ŋga. ²³ Ikura mbwera mbwera naŋa ilon̄gu ndo tu amâ amorami. Aku zo ŋine nanen̄gu wurâta lâ nia ŋine ande marumbu lâ.

²⁴ Mine nde muli ḥga, lâ zo ḥinde naŋa ma alâ pa Spen tâno, ande naŋa ilon̄gu tu ma amâ akalele miki mun̄ga lâ ḥga, ḥneneŋga ma alâ pa Spen. Naŋa ma andeka nâ ḥana amo kumi ikura zo pinde, aku muli ḥga naŋa ilon̄gu tu miki ma kavila naŋa ḥana alâ pa Spen tâno.

²⁵ Andeta zo ḥnene naŋa atu alâ pa Jerusalem lawea ḥana avilanzi Maro Kindeni ne tamâta simo ḥinde. ²⁶ Muŋga kinzi kalo-tawana tamâta ḥgu simo Masedonia tâno wa Grik tâno wa, kinzi ḥgu ḥinde sipa ḥgua tu ma sigona mbumbu pinde ku ma sio ilâ pa Jerusalem ḥana isukanzi Maro Kindeni ne tamâta pinde, kinzi ḥinde uru simo sugarai. ²⁷ Kinzi warakanzi nâ ilonzi patea tu ma siveta mine panzi Juda ḥgu sugarai tamwatanzi, aku ḥinde ara ndo, ḥana tu kinzi kalo-tawana tamâta lâ Juda ḥgu nenzi mbuku keno panzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ḥgu. ḥana tu muŋgani Maro Kindeni itula pâri ara panzi Juda tamâta, aku muli ḥga kinzi sikai pâri ara ḥinde silâ situla panzi tamâta lâ tinikoa ḥgu tona. Mine nde ara ḥana kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ḥgu ma sikai tâno ḥnene ne mbalinja Maro Kindeni mun̄ga ilanzi ḥinde, aku ma siwae mbalinja ḥinde ilâ panzi Juda tamâta tona. ²⁸ Kala ḥnene naŋa atu akai mbumbu ḥinde kinzi sigona lâ ikeno, aku akai alâ awae panzi kalo-tawana tamâta lâ Jerusalem lawea. Mambo wurâta ḥinde marumbu lâ ḥga, ḥneneŋga naŋa ma amâ akalele miki. Aku muli ḥga naŋa ma alâ pa Spen tâno. ²⁹ Naŋa asama tu muli, lâ zo ḥinde naŋa ma amâ apâŋga pami, ande Kirisi

ma iveta kie ara ndo pami.

³⁰ Niŋgu-nambwe wukale, nenda kalo-tawana ikeno pa Maro Njalae Yesu Kirisi, aku Koroani Sapâŋa itula tini-mwasa ne vetâŋa pwataki pa kinda lâ. Mine nde naŋa ano pami tu miki ma kamandi kuku naŋa ku kakai noŋa kaika pa Maro Kindeni tu ma ivilana. ³¹ Naŋa ilongu tu miki ma kano papa i tu ma ike aŋanana, aŋana tu tamâta pinde simo Judia tâno nde kalonzi tawana Yesu Kirisi tia, kala situ siveta malia pana. Aku kakai noŋa tava tu i ma ivetanzi ne tamâta simo Jerusalem lawea aŋinde tu ma ilonzi ara aŋana wurâta aŋine naŋa aveta aŋana avilanzi kâ. ³² Ambo Maro Kindeni ma isâu pa nanenju noŋa, ande naŋa ma amâ amora miki tava ndekâŋa aŋalae. Aku naŋa ma apwarea tini kumi aŋana akai walo kâ. ³³ Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, imo kuku miki rârâni. Mao.

16

Paulo kawa kari ara panzi tamâta pinde

¹ Naŋa ilongu tu miki ma kaveta kemi ara nâ pa kalo-tawana taine Fibi. I ne wurâta nde aŋana ivilanzi kalo-tawana tamâta simo Senkria lawea.

² Fibi nde imo Maro Njalae ne wurâta taine. Mine nde naŋa ilongu tu miki ma kakai i imâ imo kumi, itogo kinda Maro Kindeni ne tamâta uru taveta mine. Ambo kelekele pinde ikeno papa i tia, ande naŋa ilongu tu miki ma kavila i, aŋana tu i muŋga ivilanzi tamâta rârâ,aku ivila naŋa warakâŋgu tona. ³ Naŋa ilongu tu miki ma kakai kawâŋgu ku kaporo kari ara ilâ panzi Prisila ku

Akwila rua. Kinzi rua uru simandi kuku naña ñana kaveta wurâta pa Yesu Kirisi kâ. ⁴ Muñga kinzi rua sipalilu silâ paraña ilo ñana sivila naña kâ. Mine kala kawâñgu ndanje ñalae pa kinzi rua. Andeta naña simboñgu nã tia; kinzi kalo-tawana tamâta rârâni lâ ñgu pinde ndoni kala kawanzi ndanje pa kinzi rua mine nã. ⁵ Aku naña ilonju tu miki ma kaporø naña kawâñgu kari ara ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñinde uru sipasau lâ kinzi rua nenzi luma tona. Aku nanenju ñgua mine nã ilâ pa Epainetus tona, inani niñgu-nambwe mao. I imunga panzi tamâta rârâni simo Esia tâno ñana io ne kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ⁶ Naña ilonju tu miki ma kaporø naña kawâñgu kari ara ilâ pa Maria nuwaka tona, ina uru iveta wurâta ñalae ñana ivilami.

⁷ Naña ilonju tu miki ma kaporø naña kawâñgu kari ara ilâ panzi Andronikus kuku Junias rua tona. Kinzi rua nde nawalâñgu Juda tamâta, aku muñga simo kuku naña lâ luma sakamao ilo. Kinzi rua uru siveta wurâta ara ndo ñana situla pâri ara kâ, aku kinzi rua simunja pa naña ñana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ⁸ Naña ilonju tu miki ma kaporø naña kawâñgu kari ara ilâ pa Ampliatus tona, ina nanayoni ipasipa kuku Maro Ñalae kala imo niñgu-nambwe sondo. ⁹ Naña ilonju tu miki ma kaporø naña kawâñgu kari ara ilâ pa Urbanus tona, ina uru iveta wurâta pa Yesu Kirisi kuku kinda. Aku nanenju ñgua mine nã ilâ pa Stakis tona, ina niñgu-nambwe mao. ¹⁰ Naña ilonju tu miki ma kaporø naña kawâñgu kari ara ilâ pa

Apelles tona. Kinda tasama tu i uru ipono muli sondo ndo pa Kirisi. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa Aristobulus ne ŋgu tona. ¹¹ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa nawalâŋgu Juda tamâta Herodion tona. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo lâ Narsisus ne ŋgu tona.

¹² Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi taine rua Trifina ku Trifosa rua tona. Kinzi rua uru simakâsa ŋalae ŋana siveta wurâta papa Maro Nalae kâ. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa Persis tona, ina niŋgu-nambwe mao. I kala uru imakâsa ŋalae ŋana iveta wurâta pa Maro Nalae kâ. ¹³ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Rufus tona, ina uru iveta wurâta ara ndo pa Maro Nalae. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa i tina tona. Mun̄ga taine ŋinde ikatona naŋa sondo ndo, itogo taine uru ikatona natu mine. ¹⁴ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi Asinkritus ŋga Flegon ŋga Hermes ŋga Patrobas ŋga Hermas tona. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ panzi kalo-tawana tamâta uru simo kunzi tona. ¹⁵ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi Filologus ku Julia rua, aku ilâ panzi Nereus kuku i mwane rua tona. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa Olimpas tavanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni uru simo kuku i ŋinde tona. ¹⁶ Naŋa ilonju tu miki ma kapatâŋo warakami mbaumi ku kaporu kari ara ilâ pa warakami taitu-taitu. Kirisi ne kalo-tawana tamâta ŋgu ndoni kawanzi kari ara imâ pamî.

Kinzi kalo-tawana tamâta pinde uru siyaulanzi kalo-tawana tamâta ŋgu

¹⁷ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ano kaika pamî tu miki ma kapakatona sondo ŋananzi tamâta ŋinde uru sipu nemi ŋgu pwapwataki. Nanayoni miki kapanâna sondo ndo ŋana ŋgua mao kâ, andeta kinzi tamâta ŋinde uru siveta "a" pa ŋgua ŋinde. Kinzi nenzi vetâŋa ŋinde iyaula kalo-tawana tamâta pinde nenzi kalo-tawana. Miki ma tinimi piti ndo ŋananzi tamâta mine. ¹⁸ Tamâta ea kinzi uru siveta vetâŋa potomule mine, ande kinzi ŋinde ŋandai siveta wurâta pa nenda Maro Nalae Yesu Kirisi ŋga. Kinzi ilonzi ŋalae pa kâŋa-nuŋa ne ŋgua-tukunja kaa kaa, aku siveta ŋgua mona-mona wa siveta mâru-mâru panzi tamâta. Kinzi nenzi ŋgua ŋinde ilaqenzi tamâta pinde, kinzi ŋinde sizizâla ŋana tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo potomule kâ. ¹⁹ Miki parinami nde isala nia ndoni lâ, kala tamâta rârâni sisama tu miki uru kapono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua. Aku ŋinde iveta ilonju ndeka nâ. Naŋa ilonju tu miki ma kapanâna sondo ŋana vetâŋa ara kâ, anŋa vetâŋa sakamao nde miki ma kazizâla ŋana.

²⁰ Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ma tini nâ izavaru Sadana ne walo ku io i imo miki kalomi. Kinda nenda Maro Nalae ne wisi-wisi imo kumi.

Tamâta pinde kawanzi kari ara panzi kalo-tawana tamâta simo Rom lawea

²¹ Timoti, ina uru iveta wurâta kuku naŋa, ande i kawa kari ara imâ pamî. Aku Lusius ŋga Jeson ŋga Sosipater, kinzi nawalâŋgu Juda

tamâta, kala sio nenzi kari ara imâ pamî mine nâ. ²² Naña Tertius akai Paulo kawa ñguâ rârâni ku naña warakâñgu aŋgere ne ñguâ ñinde lâ pepa ñine tini imâ pamî. Naña amo nimi-nambwe kalo-tawana tamâta,aku naña kala kawâñgu kari ara imâ pamî tonâ. ²³⁻²⁴ Aku Gaius kala kawa kari ara imâ pamî tonâ. I uru ikatona naña Paulo sondo lâ i tamwata ne luma ilo. Kinzi kalo-tawana tamâta simo ñine nde uru sipasau lâ lumani ndaina. Aku Erastus, i tamâta ñana ikatona mbumbu pa lawea ñine ne koipu, aŋga ninda-nambwe Kwartus, kinzi rua kala kawanzi kari ara imâ pamî tonâ.

Kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i ña kâki

²⁵ Naña uru atula pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ pwataki,aku uru aporo tu Maro Kindeni ikura ñana iveta nemî kalo-tawana ipâñga kaika. Nia ndoyo, ande pâri ara ñinde ikeno paveâňja nâ ikura mbwera mbwera, ²⁶ andeta muli ñga Maro Kindeni itula ñguani ndaina pwataki panzi ñguâ-tulâňja tamâta, kala kinzi situla ñguâ ñinde ipâñga nia yo lâ. Maro Kindeni, i ñana imo mine ku imo nâ, ande ipatea tu tamâta ñgu ndoni ma silonjo pâri ara ñinde, ñana kinzi rârâni ma sikura tu kalonzi tawana i ku sipaveta kuku i kawa ñguâ. ²⁷ Maro Kindeni simbo nâ nde Maro Nalae,aku i simbo nâ nde ilo-kalo rârâni warika. Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa kinda lâ ñana tapanea Maro Kindeni tasuka i ña kâki ikura zo zo. Mao.

**MARO KINDENI KAWA NGUA
The New Testament and Psalms in the Sio Language
of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sio long Niugini**

Copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators

Language: Sio

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b3b81168-89df-5bc3-8b0c-cf72ef93d3de